

Nr 2 sommar 2020

SMÅBRUKAREN

Tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter

Hjälp mot myndigheter

Upprop för småskalighet

Flytta från staden?

BETYDELSEN AV KOR

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Jonas Wangsten

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvaras ej.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Rolf Anderson
rolf@sverigessmabrukare.se

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Torget 3 C, 571 68 Malmbäck
073-8101223 och 070-55 92 769
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

Omslagsbild:

Ingvar Svenson med sina kor

Ledare	3-5
Potatisuppropet.....	6-7
Jordbrukspolitik: Mjölkkrisen – en tidsresa	8-9
Debatt: Absurda resultat i miljörankning	10
Agrarhistoria: Ett ofarligt mirakelmedel.....	11
Reportage: Stadsbor som vill leva ett mer jordnära liv	12-16
Betraktelse	17
Reportage: Dokumentärfilmare och mjölkbonde	18-19
Krönika: Fyra ekosystemprocesser för ökad förståelse	20-22
Rådgivning: Bli en bättre motpart till myndigheterna	23-25
Debatt: Gårdar anses för små men gör stor nytta	26-27
Reportage: Småbrukarkooperativ i Nederländerna	28
Förbundsnytt	29
Framtid: Ser vi en oväntad omvänd urbanisering?	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar	31

SMÅBRUKARNA
Förbundet Sveriges Småbrukare

HUR FÅR VI BÄTTRE BIOLOGISK MÅNGFALD?

För några veckor sedan deltog jag i ett möte med Naturvårdsverket. Vi diskuterade Konventionen om biologisk mångfald. Mycket av arbetet kring denna konvention handlar om att ”ge tillbaka” mark till den orörda naturen. Att skapa olika former av reservat.

Det här var vi deltagande organisationer inte riktigt överens om. Istället kan det vi framförde sammanfattas med att de småskaliga verksamheternas bidrag utöver livsmedelsproduktionen behöver lyftas fram. De bidrar på ett förtjänstfullt sätt till öppna kulturlandskap, kompetensbevarande, att odlingsbar jord hålls hävdad och att biologisk mångfald gynnas. De småbruk som finns – och som kan bli fler! – är socialt och biologiskt hållbara. Hållbart brukande ställs dock i alltför hög grad mot lönsamhet och den bestäms av den storskaliga produktion.

När det gäller skogen handlar det om vad man använder skogen till och hur matproduktionen kan inkluderas i skogsbruket. Vi behöver känna till vår historia – hur det såg ut förr, hur det har utvecklats och varför – för att veta vad som ska förändras för att åstadkomma förbättringar för den biologiska mångfalden.

VAD VILL EU?

Nu har EU-kommissionen presenterat en ny strategi för biologisk mångfald och här återkommer just det där som kallas ”rewilding Europe”. I stora drag är det följande mål man vill sätta upp:

- 30 % av skadad natur ska återställas
- 30 % av EU:s yta ska vara skyddad natur
- 10 % av det ska ha ett strikt skydd
- 3 miljarder träd ska planteras
- 25 000 km floder ska återställas!
- 25 % ekologiskt jordbruk till 2030
- Minska användning av kemiska växtskyddsmedel med 50%

FARM TO FORK STRATEGY

Under våren har EU även presenterat det de kallar ”Farm to Fork”.

Strategin kommer bland annat att innehålla förslag på nya märkningsregler för att underlätta för konsumenterna att göra hållbara val, åtgärder för minskat matsvinn, och åtgärder för minskad

användning av växtgifter, gödningsmedel och antibiotika.

Det här låter vid första anblicken riktigt bra men när man studerar närmare vad som är tänkt framkommer det att strategin tydligt syftar till att öka den vegetariska kosten på bekostnad av den animaliska. Man har för avsikt att sänka skatten på växtbaserad mat och kraftigt höja den för kött och mejeri. Förevändningen är att matpriserna skall återspegla matens riktiga kostnad för nedsmutsning, klimatgaser och avskogning. Som vanligt målar man med den breda penseln och tar inte hänsyn till att olika produktionsformer inom jordbruket har olika påverkan på miljön. Dessutom verkar man totalt ha glömt den biologiska mångfalden. Den som är väldigt beroende av ett kulturlandskap med betande djur.

ATT ÅTERSTÄLLA NATUREN

Jag läser i ett uttalande från Miljöpartiet:

”Detta är ett mycket viktigt steg mot det som av miljörörelsen kallas för ”rewilding” – att återställa naturen. EU måste låta vilda djur, växter och natur få andrum om den biologiska mångfalden ska återhämta sig. I ett EU med mer orörd natur kan fler ägna sig åt friluftsliv och få mer balans i livet.”

Ihjälvultna djur i det Holländska reservatet Oostvaardersplassen

Frågan är bara hur detta skall göras. Vi har under lång tid sett att det ibland inte går så bra när man bildar reservat. Det mest kända är kanske Oostvaardersplassen strax norr om Amsterdam. Här har man stängslat in 5000 hektar mark. Mest gräs men även en del träd. Inom detta område skall det "naturliga" djur och växtlivet få utvecklas. Här finns det gott om bland annat rådjur, hjortar och hästar. Tyvärr missade man en viktig sak. Inom stängslet finns det inga rovdjur eftersom man ansåg att det inte fanns plats för dem. Därför kan det betande djuren öka drastiskt under sommaren och på vintern är de för många så att maten inte räcker med massvält som följd. Det har gått så långt att djurvänner försöker slänga mat över stängslet trots att det är förbjudet och att man behöver skjuta av döende djur.

I Sverige har vi liknande problem fast kanske inte så extrema. Gång efter annan läser vi om att när staten tar över en exemplariskt skött skog så har man sen inte resurser att behålla de höga kulturvärdena. Värden som endast har tillkommit för

att markägaren har skött skogen på ett hållbart sätt. Ofta i strid med statens regelverk. Om detta skriver Erik Evestam.

– I flera reservatsärenden som landat på mitt bord har jag bett markägaren ställa en viktig fråga till länsstyrelsen: Vad kostar de åtgärder som ni föreslår i den skötselplan som ska gälla för reservatet? Frågan är viktig eftersom planen är det viktigaste instrumentet för att säkra de miljövärden som är grunden till reservatet. Den ska också visa att staten klarar det som man anser att markägaren inte klarar.

– Svaret blir nästan alltid det samma, säger Erik. "Vi gör inga kostnadsberäknade skötselplaner. Utsedda förvaltare prioriterar åtgärder i alla reservat de förvaltar efter årets pott med skötselmedel."

VAD ÄR SKADAD MARK?

Människan har präglat i stort sett all mark i Europa. Att tro att man skall kunna lämna tillbaka mark till "naturen" på ett fungerande sätt är ganska naivt. När EU säger att 30% av skadad natur ska återställas så tycker jag att man bör börja med den natur som är riktigt skadad. Jag tänker då till exempel på:

- trafikleder som hindrar djurens naturliga vandringar
- bostäder, köpcentrum och logistikområden på bästa åkermarken
- hamnar och raffinaderier i vid kusten

Tyvärr kommer det inte att bli dessa förstörda marker som skall "återställas" utan man kommer att plocka det lägst hängande frukterna. Alltså det som är lättast. Den natur som redan nu är fint skött av en ansvarstagande bonde. Städernas förstörda natur är allt för svårt att återställa

VAR FINNS DET FÖR FÅ TRÄD?

EU vill också att 3 miljarder träd skall planteras. Just att plantera träd har vi i Sverige varit väldigt duktiga på de senaste 100 åren. Stora delar av den brukade marken i mellan- och skogsbygder har blivit granplantager.

2023 fyller Riksskogstaxeringen 100 år och tack vare denna inventering vet vi hur den svenska skogen har utvecklats. Vi har idag tre gånger så mycket träd nu som för 100 år sedan. Mängden grova lövträd har nästan tiodubblats och 13 procent av Sveriges skogar är så kallad gammalskog över 140 år. Den, för den biologiska mångfalden så viktiga, döda veden ökar hela tiden och uppgår till idag till ca 9 fastkubik per hektar skog. Och ett bra år har vi möjlighet att plocka 1,2 miljoner ton blåbär och lingon i våra skogar.

Därmed inte sagt att det svenska skogsbruket är bra på alla håll. Sedan 1948 års skogsbruksöverenskommelse så kan man säga att den svenska skogen är till för att leverera råvara till industrin. Omsorgen om naturen är ofta väldigt liten när de stora skördarna och skotarna ödelägger många hektar stora områden. Det är bland annat av hänsyn till den biologiska mångfalden i skogen som Småbrukarna förespråkar ett hyggesfritt skogsbruk.

Jag undrar om EUs 3 miljarder nya träd förväntas planteras i Sverige eller om de skall hjälpa Grekland eller Tyskland att återställa sina skogar. Just återställa skadad natur är ju ett av målen.

VAD RÄKNAS SOM NATURSKYDD?

Att skydda natur är också viktigt vilket EU slår fast. Så är vi i Sverige bra eller dåliga på att avsätta natur med formellt skydd?

"Bland 27 EU-länder ligger vi på plats 19 när det gäller hur stor landareal vi procentuellt sett har skyddat".

Orden kommer från en debattartikel med den dramatiska rubriken ”Sveriges naturskydd bland det sämsta i EU” undertecknat av svenska Världsnaturfonden.

Men är detta möjligt? Vad avses med skydd? Vad avses med natur? Rapporterar alla länder in statistik på samma sätt? Sverige säger sig skydda 14 % av naturen och Tyskland ligger i toppskiktet med 37%. För alla som har varit i Tyskland verkar detta märkligt. Det handlar om hur man definierar skyddad natur. I Tyskland räknas landskapsskyddsområden som i stor omfattning tillåter både jord- och skogsbruk som skyddad natur vilket inte alls sker i Sverige. Om Sverige hade redovisat som Tyskland så hade vi haft långt över 50% skyddad mark- och vattenareal.

Som rapporteringen ser ut i dagsläget är risken stor att beslut fattas utifrån en felaktig verklighetsbild. Om Sverige istället börjar räkna in det småskaliga mosaiklandskapets jord- och skogsbruk i naturskyddet så hade våra myndigheter inte behövt ägna så mycket kraft på ”naturskyddande” åtgärder.

VILKA VATTENDRAG KOMMER ATT ÅTERSTÄLLAS?

EU vill också återställa 2500 mil floder. Då gissar jag att de tänker på de stora städernas inverkan på tex Rhen, Donau och Seine. Eller kanske kommer vi se en omfattande återställning av de utbyggda norrlandsälvarna? Troligen inte. Som vanligt blir det så att svenska myndigheter blir ålagda att se till att ännu fler av Sveriges alla kulturhistoriskt viktiga små dammar och kraftverk skall rivras. De som har funnits i hundratals år och där djur och miljö har anpassat sig väl.

25% EKOLOGISKT TILL 2030?

EU vill också att vi skall ha 25% ekologiskt jordbruk till år 2030. Om anledningen är folkhälsa, jordhälsa eller biologisk mångfald vet jag inte. Oavsett så finns det problem med detta mycket goda mål

Dagens jordbruk kan av olika skäl inte leverera. Från många jordbrukare hörs klagomål som tex att det ekologiska ger lägre skördar, ger större arbetsinsats eller är mycket osäkrare. Många gånger motiverar det lilla prispåslaget som bonden får inte de ökade kostnaderna. Prisökningen till konsument kommer oftast främst bland mellanleden. Inte sällan i butiken.

Om man, som jag, vill att så mycket av matproduktionen som möjligt skall vara ekologisk och i samklang med naturen så behöver man se Sveriges matproduktion i ett historiskt perspektiv. År 1800 var vi 2,3 miljoner människor i Sverige. 150 år senare var vi 7 miljoner. På den tiden utvecklades jordbruket så att alla 7 miljoner försörjdes och att det till och med producerades ett överskott att exportera. Förbrukningen av annan energi än solens var försumbar. En mer resurseffektiv jordbruksproduktion har vi aldrig haft. Givetvis fanns det många gårdar. Många små familj jordbruk. Växtodling och djur på samma gård. Och många människor arbetade med matproduktion.

Motivet bakom skiftet från sol till olja var inte att öka matproduktionen utan att kemi- och oljeföretagen behövde få avsättning för sina produkter efter kriget samt att industrin behövde arbetskraft. Totalproduktionen av mat har i stort sett inte förändrats i Sverige sedan oljedriften tog över.

Det jag menar är att det finns ett problem att gå ut och kräva 25% ekologisk matproduktion. Att man börjar i fel ända.

Dagens storskaliga jordbruk kan inte bli hållbart och gynna biologisk mångfald bara för att man ställer om till ekologiskt. Det är det storskaliga som är problemet.

Kraften bör istället läggas på att öka möjligheterna för det småskaliga att växa. Det är de som lättare kan sluta kretslopp och leva i samklang med naturen. Med det småskaliga jordbruket så spelar det mindre roll med märkningar som tex KRAV. Ofta är den mat som produceras småskaligt betydligt bättre än vad KRAVs regler ger.

Givetvis behövs det betydligt fler människor engagerade i matproduktionen. För utan det så kan vi inte ställa om till ett hållbart jordbruk. Och det är ett hållbart jordbruk som vi måste sträva efter. Ekologiskt kommer på köpet...

DET KRÄVS EN FÖRÄNDRAD POLITISK INSIKT

Sammanfattningsvis kan man säga att det man pratar mindre om är att jordbruket kan vara en nyckelfaktor för biologisk mångfald. I det småskaliga, mosaikartade jord- och skogsbruket finns möjligheten att nå den biologisk mångfald som eftersträvas samtidigt som det produceras nyttig mat i så stora mängder så att vi ökar vår självförsörjning.

För att vi skall komma hit behöver politikerna ge oss möjlighet att skapa ett diversifierat jordbruk i hela landet. Ett jordbruk som inte detaljstyrs. Där vi tillåter förändringar och initiativ från gräsroten. Där det småskaliga uppskattas och gynnas.

Det är farligt när politiker och opinionsbildare tror att de kan sälja in enkla budskap om en verksamhet som lever i en biologiskt och globalt komplex verklighet!

JONAS WANGSTEN

POTATISUPPROPET

UPPROPET BÖRJADE GRO I MARS MÅNAD.
DET VAR DÅ VI INSÅG ATT CORONAPANDEMIN RISKERAR
ATT LEDA TILL EN VÄRLD UTAN SÄKER TILLGÅNG TILL
LIVSMEDEL. ATT NÅGONTING MÅSTE GÖRAS OMEDELBART
FÖR ATT VI I SVERIGE ÅTMINSTONE SKA KUNNA
TILLGODOSE ETT BASBEHOV AV MAT
IFALL DE GLOBALA TRANSPORTKEDJORNA FALLERAR.

MATBRIST?

SVENSKARNA HAR TAGIT FÖR GIVET ATT DET FINNS
MAT I AFFÄRERNA. MEN MED CORONAPANDEMIN FINNS
DET RISK FÖR LIVSMEDELSBRIST.
MEDAN FINLAND HAR BEREDSKAPSLAGER SOM RÄCKER I
ETT HALVÅR SKULLE SVERIGES RÄCKA I EN VECKA.
ETT SÄTT ATT MÖTA EN MATKRIS ÄR
ÖKAD FRITIDSODLING AV FRUKT OCH GRÖNSAKER.

Först vände vi oss till lokalpolitikerna. Då hade vi tagit fram en beredskapsplan med tjugotvå konkreta punkter, t.ex. att de kommunala växthusen endast producerar ätbara grödor, att kommunen inventerar sin mark och gör den brukbar samt avsätter akuta medel för finansiering av ökad självförsörjning. Vi påpekade också att kommunledningen enligt lag har ansvaret för invånarnas matförsörjning i kristider. Därefter beslutade kommunen att stödja etableringen av en större livsmedelskedja med 30 miljoner medan de lokala initiativen, efter vår kritik, hänvisades till en utlysning av ett tillfälligt, blygsamt och märkligt villkorat odlingsbidrag på högst 25 000 kronor.

De begränsningar i rörlighet som följer i spåren av Covid-19 pandemin har väckt en diskussion om livsmedelssystemets sårbarhet. Allt fler röster varnar för livsmedelsbrist till följd av störningar orsakade av pandemin. Plötsligt behöver vi tänka på sådant vi länge tagit för givet: varifrån kommer maten? Hur kommer den hit? Vem är ansvarig för att det finns tillräckligt?

LÄGRE SJÄLVFÖRSÖRJNING

Under tidigare kriser, exempelvis världskrigen, har den småskaliga odlingen varit helt ovärderlig. Det kan tyckas drastiskt att jämföra dagens situation med världskrig. Men faktum är att Sveriges självförsörjningsgrad är avsevärt lägre idag än under kriget.

Kvar finns ett sårbart livsmedelssystem som är beroende av import, säsongarbetare från andra länder, just-in-timeleveranser och insatsvaror som diesel och handelsgödsel.

Utifrån det här föddes idén att köpa upp en större mängd potatis genom att människor i förväg betalar för andelar i höstens skörd. Initiativet kopplades till 1917 års hungerkravaller, då ett landsomfattande matupprop började i Söderhamn den 11 april med att tvåhundra skärgårdskvinnor marscherade in till staden och krävde bröd till sina barn. Upproret ruskade om samhället och mynnade så småningom ut i ett lyft för den svenska demokratin. På samma datum och plats påskaftonen 2020 valde vi att hedra kvinnorna med Potatisuppropets officiella startskott.

Idag, i slutet av maj, har vi sålt 34 andelar för 107 000 kronor. För pengarna

köper vi redskap och bereder marken. Här i Hälsingland har det hittills resulterat i ett tjugotal nya odlare. Runt om i landet, på 150-200 platser, har många människor anslutit sig till uppropet, satt potatis och väckt frågan om hur den framtida matförsörjningen ska säkras. I Göteborg har kommunpolitikerna antagit ett förslag som utgår från beredskapsplanen och därmed visat att det även är politiskt möjligt att tänka om.

Vi kan också till vår stora glädje och förvåning se att uppropet inte heller stannar vid nationsgränsen utan har påhejare och följare i andra länder. Exempelvis pågår numera Opération Patates i Frankrike.

Tillsammans sätter vi potatis som räcker till tusentals människor och ger oss hopp om den framtid vi vill ha. I den framtiden finns en återuppbyggd, tryggad och hållbar livsmedelsförsörjning i hela landet. Här finns även en återställd lagerhållning och egenproduktion av livsförnödenheter, lokalt förankrade livsmedelskedjor samt en ny folkrörelse för matomställningen tack vare människors okuvliga förmåga att finna nya, fruktbara vägar när de gamla inte längre är framkomliga.

**ANDERS PERSSON &
MIKAEL VALLSTRÖM**
Föreningen Närjord

NYGAMLA ODLINGSFORMER

På senare tid har intresset för småskalig odling ökat, med nya former som andelsodling och tillsammansodling, samt nya folkhögskolekurser med odlingsinriktning. Detta innebär en viktig möjlighet att snabbt kunna ställa om till en mer resilient livsmedelsförsörjning. Trädgårdsodling har en potentiellt hög avkastning per ytenhet. Idag konsumeras knappt 130 000 ton frukt och grönsaker från ren fritidsodling, ca 9 procent av den totala konsumtionen av motsvarande produkter i landet. Men enbart fritidsodlingen har potential att producera upp mot 700 000 ton årliga grödor. Fritidsodlingen har också betydande positiva effekter för folkhälsan, även bortsett från skörden. Att odla sin egen mat är meningsfullt, ger motion och är stressförebyggande.

Den akuta Coronakrisen sammanfaller med en mer långvarig ekologisk kris. Klimatförändringarna innebär att jordbruket behöver bygga upp en helt

annan resiliens än idag. Sverige är ett av de länder som har bäst förutsättningar att producera mat i en varmare värld. Vi borde åtminstone kunna försörja vår egen befolkning!

UPPMANAR ATT SÄTTA POTATIS

Jordbruket är till skillnad från mycket annan verksamhet helt beroende av de naturgivna förutsättningarna. Det vi inte får ner i jorden under våren kommer vi inte att kunna skörda i höst. Kan vi hjälpas åt att mobilisera den småskaliga odlingen redan inför kommande växtsäsong? Vi tror det. Kan vi hjälpas åt att mobilisera den småskaliga odlingen redan inför kommande växtsäsong? Vi tror det. Nu gör vi ett gemensamt nationellt Potatisupprop där vi uppmantar alla som kan att sätta potatis i vår. Vi uppmantar offentliga aktörer att bidra, så att våra medlemmar att ställa upp med all den erfarenhet och kompetens de har.

Potatis är näringsrik, lättodlad och kan odlas med behållning i såväl liten som stor skala, men Potatisuppropet innebär självklart en uppmaning till all lokal odling.

PELLA LARSDOTTER THIEL
Omställningsnätverket

Även undertecknat av:
Närjord

Riksförbundet Svensk Trädgård
Fritidsodlingens Riksorganisation
Holma Folkhögskola
Grönhetsrådet
Grow Here
Koloniträdgårdsförbundet
Förbundet Sveriges Småbrukare
Förbundet organisk-biologisk odling
FoodShift

Publicerat som debattartikel i
Göteborgs-Posten i maj 2020

MJÖLKKRISEN ÄR INGET NYTT. DEN HAR FUNNITS SÅ LÄNGE JAG KAN MINNAS. FÖRST SLOGS DE MINSTA PRODUCENTERNA UT, SEN DE LITE STÖRRE OCH SEN DE ÄNNU STÖRRE. EN DEL KLARADE SIG LÄNGRE GENOM ATT MAN HADE BRA GEOGRAFISKT LÄGE, GODA ODLINGSBETINGELSER OCH MÖJLIGHET TILL STORLEKSRATIONALISERING GENOM UPPKÖP AV GRANNFASTIGHETER OCH ARRENDEN. OCH DÄRMED MÖJLIGHET ATT SAMTIDIGT BYGGA STÖRRE STALLAR, SKAFFA ROBOT OCH EFFEKTIVARE SKÖRDEMASKINER.

MJÖLKKRISEN

EN TIDSRESA

Bilden här bredvid visar antalet mjölkbönder i min hemtrakt (Markaryds kommun, södra Småland) som 1968 levererade mjölk till det lokala mejeriet i Strömsnäsbruk. Det finns 424 markeringar på kartan – som egentligen utvisar antalet mjölkbord och olika färg på de olika mjölklinjerna. Detta var förhållandet när kravet kom på tankhämning, kylrum etc. Sen minskade det snabbt. 1990 fanns det 50 mjölkbönder, 1998 20 st osv. Idag är mejeriet borta och det finns ingen mjölkbonde kvar i trakten.

KOR I SKOGS- OCH MELLANBYGDERNA

Vi köpte vår gård 1981 och jag började skissa på en utbyggnad med mjölkkrum etc. för 20 kor – vad som bedömdes att gården hade produktionsförutsättningar för. Men jag såg hur allt fler slutade med mjölk och som tur var, så släppte jag dessa tankar. Jag återgick till arbete i det ”normala” näringslivet.

Vid denna tid drev LRF ett resonemang som var logiskt. Mjölproduktionen skulle förbehållas skogs- och mellanbygderna, eftersom det ju kvittar korna om åkerlapparna är små eller steniga där de går och betar. Och så skulle slättbygderna hålla på med spannmålsodling, potatis, betor etc. där man kunde dra nytta av rationella maskiner. Men vi vet alla hur det blev.

BÖNDER UTAN STREJKVAPEN

Mjölakens avräkningspriser fastställdes i jordbruksförhandlingar med staten. Omkring 1985 hade dessa förhandlingar spruckit, och då som nu så ordnades det traktordemonstrationer och bussresor till Stockholm för att protestera och väcka opinion. Vi var ju så många fler då.

Jag, som är född uppkäftig och saknar den normala respekten för överheten, gick länge och funderade på om det fanns något sätt att hjälpa LRF i förhandlingarna. Det var en orolig tid med många konflikter på arbetsmarknaden mellan arbetsgivarna och löntagarna. De senare hade ju sitt strejkvapen, medan bönderna, såsom egna företagare, inte hade någonting att sätta emot, vilket jag upplevde djupt orättvist. Jag kom då på tanken att vi skulle strunta i att betala in preliminärskatten och låta kronofogden komma ut på gårdarna och göra utmätning. Blev vi tillräckligt många, så skulle kronofogden inte hinna med och vi skulle få ett konfliktvapen mot staten. Jag presenterade förslaget vid ett demonstrationsmöte i Ljungby. Tidningarna skrev om det och alltför anslöt sig. På slutet var vi över 2000 bönder i hela landet. Säkert finns det någon läsare här som var med och kommer ihåg.

KRONOFOGDEN I SAMARBETE MED MEJERIFÖRENINGARNA

Jag hoppades ju att LRF skulle bli glada över detta nya konfliktvapen. Men tyvärr... Jag blev uppkallad till Stockholm och fick träffa både avgående LRF-ordföranden Sven Tågmark och den nye Bo Dockered. De klargjorde för mig att de inte ville veta av några utomparlamentariska aktioner från vår sida. Förhandlingarna skulle LRF sköta på sitt sätt och om inte resultatet blev det önskade, så skulle de minsann inte lägga fingrarna emellan.

Hela konfliktvapnet sprack dock, när kronofogden kom på att de inte alls behövde åka ut och göra utmätning. Det var bara att skicka en lista över syndarna till mejeriföreningar och slakterier, så drogs skatteskulden från leveransavräkningen. Men det var kul så länge det varade...

LRF BYTER SIDA

Så kom det berömda spårbytet där LRF anslöt sig till statens rationaliseringsönsknings. Vad som gjorde förändringen vet jag inte. Var det hot, löften eller mutor? Eller trodde man själv så starkt på kvalitén hos svenskodlat att hela världen låg öppen för våra produkter? LRF kunde inte längre anses företräda oss småbönder, så jag lämnade LRF för att i stället gå med i Förbundet Sveriges Småbrukare.

FÖRLORAD VADSLAGNING

Dessförinnan hade jag dock lämnat en sista motion till lokalavdelningen, som gick vidare, men som avslogs vid länsstämman i Alvesta. LRF hade ett krav att bönderna skulle garanteras en inkomstnivå, som var jämförlig med motsvarande löntagargrupper på arbetsmarknaden. Jag tyckte det lät bra, men ville att kravet också skulle kompletteras med en siffra på hur många bönder det skulle finnas kvar i olika delar av landet. Så att inte utslagningen fortsatte och att det till sist bara fanns en bonde kvar. Som förvisso hade en ”motsvarande” industriarbetarlön.

Jag hade med mig kartan med mjölkgårdar och argumenterade för min motion, men blev hårt ansatt av Bo Dockered. I en paus slog jag också vad med Bosse om hundra kronor, att år 2000 skulle det inte finnas en enda mjölkbonde kvar på min karta. Jag förlorade och Bosse fick sin hundring genom ett ombud när han besökte Ljungby för ett par år sedan. Det fanns nämligen fortfarande två mjölkbönder kvar vid millennieskiftet. Men nu är även de borta.

FÖRLUSTEN AV 424 SMÅBRUK

Jag lämnade som sagt LRF och återgick till ett relativt välbetalt arbete i näringslivet. Personligen har jag inte gjort någon förlust. Gården är betald och jag har inga skulder.

Det hade säkert varit annorlunda om jag dragits med i investeringskarusellen. Men för trakten, för det öppna landskapet, för befolkningsunderlaget, för lokal service etc. så har naturligtvis konsekvenserna av 424 nedlagda småjordbruk blivit kännbar. Visst finns det ett antal deltidare, som har dikor. Jag har åkermarken utarrenderad till en av få heltidsbrukare i trakten som har just dikor, som ”sköter 200 ha spritt på 200 olika skiften”. Han bor mitt i detta och från det fält, som ligger längst i norr till det fält som är längst i söder, är det 3 mil. Han gör av med styvt 40 m³ diesel om året...

VEM SKALL FÖRA LANDSBYGDENS TALAN?

Vi i skogs- och mellanbygderna klarade inte konkurrensen mot slättjordbruket. Staten brydde sig inte och inte LRF heller. Och tyvärr kommer utslagningen att fortsätta om inte Sverige månar om sin egen livsmedelsförsörjning. Det finns tillräckligt med mjölk att köpa på den internationella marknaden så vem bryr sig?

Jag blev aldrig någon ”riktig” bonde men jag känner starkt för yrkeskåren och vill på mitt sätt dela er kamp. ”Halvt villig – halvt nödd er sak jag svek” skrev Erik Gustav Geijer. När sedan Centern vid valet 2010 struntade i att föra landsbygdens talan, - ja, då bytte jag också parti. Men det är en annan historia.

ARNE GUNNARSSON

ABSURDA RESULTAT I MILJÖRANKNING

Glest befolkade kommuner bör inte automatiskt betraktas som miljöbovar. En sådan logik riskerar att driva hela klimat-, miljö- och hållbarhetsarbetet i en farlig riktning

Tidskriften Aktuell Hållbarhet har tillsammans med Miljöbarometern nyligen presenterat sin årliga miljörankning av alla Sveriges kommuner. En rankingslista som i viss mån kommer att utgöra underlag för politiska beslut på kommunal, regional och nationell nivå.

Vad säger då denna miljörankning? I grova drag säger den att områden med liten mänsklig påverkan är sämre ur miljösynpunkt, än områden där mänskliga avtryck är som störst.

Grunden för kriterierna ger smått absurda resultat. En tätt bebyggd och befolkad kommun i avsaknad av natur, ekosystemtjänster och omhändertagande av utsläpp av koldioxid hamnar högt. En gles befolkad kommun med mycket skog och natur som binder koldioxid, producerar samhällets förnödenheter i form av vattenkraft, utrymme för vindparker, upplåter sin mark för gruvbrytning och inte minst levererar mat, hamnar lågt.

Hur kan det bli så? 75–80 procent av våra planetära resurser används för att hålla de urbana miljöerna igång, men miljöbelastningen läggs på de områden från vilka resurserna kommer.

Denna typ av logik riskerar att driva hela klimat-, miljö- och hållbarhetsarbetet i en farlig riktning. Den får dessutom ekonomiska återverkningar på både kommunal, regional och nationell nivå.

När leveranserna av allt som förbrukas i vårt samhälle och bygger på ekosystemtjänster betraktas som miljöbelastande där de skapas, inte där de förbrukas, och inte heller kompenseras ekonomiskt blir den självklara konsekvensen att landsbygderna släpar efter i miljörankning, men även ekonomiskt.

HAGFORS – EN MILJÖBOV?

Vi tar vår kommun Hagfors som exempel. Hagfors kommun fick den föga hedrande platsen 255 i denna miljörankning.

Den årliga inbindningen av koldioxid i skogarna i Hagfors kommun är ungefär 1,5 miljoner ton. Som jämförelse Stockholms kommun: 36 tusen ton. Varje svensk orsakar i genomsnitt 10 ton utsläpp av koldioxid. Befolkningen i Hagfors därmed ungefär 130 tusen ton. Nu diskuteras lagring av koldioxid i berggrunden till en kostnad av 1 krona per kilo. Med samma ersättning till Hagfors för det som binds i skogarnas tillväxt skulle det, när Hagforsbornas egna utsläpp räknats bort, ge ett värde på 1,3 miljarder kronor per år till kommunens ekonomi. I stället betraktas alltså Hagfors kommun som något av en värsting på miljöområdet.

I förlängningen riskerar policyer och politik baserad på den här typen av beräkningsmetoder att:

- Ge sken av att de urbana system som växt sig starka i ett ohållbart utnyttjande av fossila bränslen är hållbara.
- Gömma de stora positiva hållbarhetsvärden som landsbygden tack vare nutida fotosyntes, har att leverera in i framtidens hållbara samhälle.

FELAKTIGA BESLUTSUNDERLAG GER FELAKTIGA ÅTGÄRDER

Den här typen av miljörankning av kommuner är därför ett problem. För tjänstemän och förtroendevalda i våra kommuner, regioner och nationellt, stärker det en ofta redan djupt felaktig bild av den hållbara utvecklingens innehåll. När utbildningar erbjuds för politiker och tjänstemän, baserade på den här typen av beräkningsmodeller, förstärker det bilden av att landsbygdernas leveranser av ekosystemtjänster är ett problem på de platser de härstammar från. Inte där de används. Det riskerar i slutändan att underminera hela synen på vad ett hållbart samhälle är, och därmed hur vägen dit ska stakas ut.

FÖRÄNDRADE MÄTMETODER

Vad vi i stället behöver är mätmetoder som också ser de positiva effekterna av naturens ekosystemtjänster. För att mäta hållbarhet ur alla aspekter; som klimat, miljö, biologisk mångfald, och dessutom ger ekonomiska incitament som stärker ekosystemen, inte som nu försvagar dem. .

FÖRENINGEN VÄRMLAND VISAR VÄRLDEN VÄGEN

Marica Möller, Stefan Hellstrand
Olle Göransson, Maria Kvarnström
Adam Slottner

FÖRETRÄDARE FÖR HAGFORS KOMUN

Jens Fischer, Tomas Pettersson
Stellan Andersson, Boo Westlund
Lars Sätterberg

ETT OFARLIGT MIRAKELMEDEL

Det låg både oro och förväntan i luften inför vårbruket 1948. Det hade kommit ett konstigt preparat som skulle blandas i utsädet. Pappa hade varit skeptisk, men efter att ha läst en artikel i LRF:s tidning Jordbrukarnas Föreningsblad, som lovprisade det nya, ville han prova preparatet i vårveten. Det skulle kraftigt öka skörden.

Aningslösheten var total. Ingen visste att detta mirakelmedel inlett en ödesdiger epok inom jordbruket med främmande gifter och kemikalier. Inte heller att det skulle leda till förgiftade jordar, sjöar och vattendrag, bi- och fågeldöd och galopperande cancer. På sikt ett hot mot allt levande, - en tyst vår!

DE FLESTA HADE INTE hört talas om att kvicksilver skulle kunna användas i jordbruket och visste inget om dess risker. Det fanns alltså inte anledning till oro.

Innan det kom till våra skogs- och mellanbygder i Bohuslän hade man kunnat läsa intervjuer med gods- och fideikommissherrar som prisade preparatet. De hade skickat sina söner till agronomutbildning på lantbrukshögskolan i Ultuna och de hade tagit med sig nyheten hem. Med så förnäm utbildning måste de ju veta.

DET RÖDA PULVRET skulle blandas med utsädet. En trätunna gick på tur mellan gårdarna. Allt var så nytt och spännande. Jag minns att vi barn trängdes för att hjälpa till och dra veven på tunnan. Andra stod och skyfflade och blandade in kvicksilverpulvret på magasinerna. Det fanns de som rörde in det med hän-

1938 utvecklade man i Sverige ett medel innehållande metylkviksilver (Panogen) för att bekämpa svampsjukdomar i säd.

Metylkviksilver är en organisk form av kvicksilver som är mycket stabil och giftig.

Det förbjöds 1966 men inte förrän 1988 förbjöds betning med oorganiskt kvicksilver trots att dess effekter på djur och natur hade varit kända länge.

terna direkt i sämaskinen. För det var ju fullkomligt ofarligt. Det blev lite över av den betade vårveten efter sådden. Mamma och pappa var tveksamma till att ge den till djuren. Kanske var det bäst att slänga den ute i skogen? Problemet blev förstas allmänt och så kom det en förlösande artikel i Föreningsbladet. Man kunde utan risk ge den betade spannmålen i små portioner till hönsen.

För mig blev detta extra sorgligt. Från det jag började gå tyckte jag om att ge hönsen mat och plocka ägg. Så jag hade redan när jag gick i tredje klass bett att få sköta hönsen alldeles själv.

Mot att jag hjälpte till extra i ladugården innan jag gick till skolan, fick jag ta mat till hönsen och kunde sedan sälja äggen till mamma för 20 öre styck.

ALLT SÅG UT ATT GÅ BRA tills jag märkte att matlusten hos hönsen avtog, skalen blev tunna och det blev allt färre ägg under sensommaren. På hösten började en och annan höna vingla och efter hand låg de på golvet och kunde inte röra sig. Och när fler blev liggande förstod vi att det var det betade utsädet som var orsaken.

Jag nackade dem efter hand och la ut till räven som snabbt tog hand om dem. Till jul hade 14 dött och jag hade bara tuppen och en höna kvar.

SAMTIDIGT som jag skriver detta får jag ”Bekämpningsrekommendation 2020” från Statens Jordbruksverk med exempel på inte mindre än 20 olika insekter och svampar som måste bekämpas i veteodling. Allt från svartpricksjuka och sadelgallmygga till vetedvängsjuka. Till veteodling rekommenderas 55 olika bekämpningsmedel, 10 insektsgifter och 45 svampmedel.

Uppmuntra ekoodlare – köp alltid ekologiska produkter! Enda sättet att komma bort från gift- och kemijordbruket.

RUNE LANESTRAND

Grundare av
Förbundet Sveriges Småbrukare och
initiativtagare till Småbrukaren

En datja belv räddningen
för många ryssar när
Sovjetunionen upplöstes

**NAIVA IDEALISTER SOM
FLYR STADEN FÖR LANDET
OCH INTE RIKTIGT TAS
PÅ ALLVAR? DET VAR EN
VANLIG UPPFATTNING OM
70-TALET'S GRÖNA VÅGARE.
MEN BILDEN AV DEN NYA
GRÖNA VÅGEN ÄR EN ANNAN.
MAXIM VLASOV, SOM
FORSKAR I ÄMNET, BESKRIVER
EN GRÄSROTSRÖRELSE
MED HÅRT ARBETANDE
ENTREPRENÖRER SOM DRIVS
AV ETT INRE UPPROR MOT
VÅRT MODERNA SAMHÄLLE.**

Maxim Vlasov växte upp i Moskva på 90-talet när det rådde brist på många livsmedel i affärerna. Hans föräldrar jobbade båda heltid men familjen tillbringade en stor del av sin tid i datjan en bit utanför stan. På 1500 kvadratmeter odlades allt ifrån potatis, äppelträd och de mesta som familjen konsumerade i form av grönsaker, bär och frukt.

– Jag tror det är mina barn-domsminnen från hur vi tog tillvara på allt under året som gjort mig intresserad av det här forskningsområdet. Idag har vi kommit långt ifrån maten och hur den produceras – det finns ett stort glapp där.

I sin doktorsavhandling som han bedriver från Umeå universitet har han studerat elva personer som startat småskaliga jordbruk med kommersiell verksamhet från Skåne till Västerbotten. De flesta bor på landet, men några driver stadsodlingar.

Maxim Vlasov
skriver sin avhandling om
den nya gröna vågen.

Foto: Anastasia Savinova

Den nya gröna vågen beskrivs ofta som en trend bland storstadsbor som flyttar ut på landet av livsstils- och ideologiska skäl. Men Maxim Vlasov ser den snarare som en gräsrotsrörelse som drivs av ett ”inre uppror mot vårt moderna samhälle” och mot den utveckling vi ser med urbanisering, globalisering och exploatering av naturen.

– Det kan handla om stadsbor som vill leva ett mer jordnära liv. Eller kontorsarbetare som är utmattade och trötta på att sitta vid datorn och vill ha ett fysiskt och naturnära arbete. Andra drivs av ångest och oro över klimatet och hur maten produceras, säger Maxim Vlasov.

I övrigt går det inte att säga att de har en gemensam ideologi. De flesta har ingen eller väldigt liten bakgrund i jordbrukslivet, utan gör ett aktivt val att skaffa sig försörjning från jorden.

STADSBOR SOM VILL LEVA ETT MER JORDNÄRA LIV

Finley Blackburns väg till att starta eget kan beskrivas som lång och noga övervägd. Den skiljer sig därmed lite från många andra inom den nya gröna vägen, som börjar med att odla på hobbynivå.

Sedan två år tillbaka driver hon Lisselstugans grönsaker i byn Gustafs i Sätters kommun i Dalarna, ett andelsjordbruk på en hektar med cirka 25 olika KRAV-certifierade grönsaker.

Innan Finley gav sig in i lantbruket bodde hon i Tyskland och hade ett kontorsjobb inom solenergi. Trots att jobbet kändes viktigt trivdes hon aldrig. Fritiden tillbringade hon som volontär på ett andelsjordbruk som hade mejeri, grönsaks- och spannmålsodling. Intresset för odling ökade ju mer hon lärde sig.

FRILANDSGRÖNSAKER I DALARNA

När hon flyttade till Sverige med sin svenska man, bestämde hon sig för att praktisera på olika gårdar under ett år för att ta reda på om det var något hon verkligen skulle kunna tänka sig att hålla på med.

– Jag gillade hela branschen, kände att jag mätte bra av det och behövde hitta ett sätt att försörja mig.

Finley sökte en lantbruksutbildning som agrotekniker och bestämde sig under andra året att hon skulle fokusera på frilandsgroönsaker, dvs grönsaker som man odlar ute på fält. Samtidigt kom hon i kontakt med en person i Dalarna som ville arrendera ut hus och mark.

– Eftersom min man kom från Dalarna hade vi hela tiden tänkt att vi skulle flytta hit. Allt kändes bra och vi flyttade till Gustafs under sista året på min utbildning, berättar Finley.

LÅNGA ARBETSDAGAR UNDER SOMMARHALVÅRET

Finley beskriver arbetet på gården som intensivt. I princip driver hon verksamheten ensam, men får mycket stöd och hjälp av sin man Martin, som dock har en annan anställning på 80 procent.

Skörden pågår i 20 veckor och under den tiden ska Finley tjäna in hela sin lön och gårdens alla övriga kostnader.

Finley Blackburn driver Lisselstugans grönsaker i byn Gustafs, Dalarna.

– Det blir väldigt långa arbetsdagar under sommarhalvåret, det går inte att komma ifrån. Det är en stor stress, allt händer samtidigt och tio av alla saker man ska göra skulle helst ha gjorts igår. Som värst blir det 16 timmars arbetsdagar eller mer.

Samtidigt som odlingsarbetet är som mest intensivt måste hon ta samtal från kunder, hantera leveranser, administration och kraven olika myndigheter. Dessutom avgörs allt av naturen och väderleken, som kan vara oförutsägbart.

– Jag tror att många inte förstår vilken hög takt det är på allting. Man kan aldrig vara sjuk. Ett vanligt år har jag haft influensa och ändå jobbat på.

Under vinterhalvåret är det lite lugnare. Men det betyder inte nödvändigtvis mer fritid eftersom planeringen är tidskrävande. Finley odlar två eller tre sorter av varje gröda, varav det mesta ska planteras och sås i olika omgångar.

– Det blir ett stort excelark för att hålla reda på allt. Som företagare måste jag också lägga ned mycket tid på att laga maskiner och marknadsföring.

DET BÄSTA ÄR ATT VARA UTE I NATUREN

Andelsjordbruket fungerar som en prenumeration på gårdsprodukter under en viss säsong. Kunderna betalar ett fast pris i utbyte mot att de får en låda med olika grönsaker varje vecka. Under första året hade Finley 10 prenumeranter, andra året 50 och i år är det 80 hushåll. Dessutom har hon ett par andra försäljningskanaler, om det skulle bli grönsaker över.

Trots det hårda arbetet, tycker Finley att det är värt mödan. Det allra bästa med livet på gården är att vara nära naturen, menar hon.

– Det finns otroligt fina stunder, som de där kvällarna i juli när man är ute med sin partner i grönsakslandet och får den där lugna stunden. Eller när man precis skördat en hel omgång och tar sig en kopp kaffe för att runda av kvällen.

Finley menar att vissa är bättre lämpade att vara självhushållare, medan andra – som hon själv passar bättre som företagare.

– Jag behöver den motivationen och har verkligen inte ångrat mig. Men när man startar upp något nytt gör man fel lite här och var. Det är otroligt mycket jobb. Rent ekonomiskt går det inte att räkna med någon timpenning, även om Finley menar att det går att leva på det. I hennes fall behövs det än så länge två löner för att få det att gå runt.

– Problemet är att folk inte är villiga att betala tillräckligt mycket. De flesta inser inte hur mycket jobb man gör.

Tycker du att bilden av att flytta ut på landet och odla grönsaker är romantiserad?

– Det som stämmer är kanske de där fina stunderna som många längtar efter när de pratar om att köpa en gård och odla. Men det går inte att skilja det från allt det andra.

LEVER NÄRMARE DEN RIKTIGA VÄRLDEN

Finley menar att det går att lägga jobbet på olika nivåer. Vill man vara delvis självförsörjande men kan tänka sig att köpa lite i affären blir det enklare.

– Desto högre krav man ställer, ju mer romantiserad blir den där bilden som kommer från ett stadsperspektiv. Jag tror att många som bor i en stad skulle må bättre av att bo på landet. Jag skulle aldrig vilja bo i en stad igen.

I stan, menar hon, är det lätt att skapa en liten värld runtomkring sig med dem man kommer bra överens med.

– Nu känner jag att jag lever närmare den riktiga världen. Jag ingår i ett större sammanhang och isolerar mig inte med dem som håller med mig i allt. Och precis som alla bönder jobbar jag i naturen hela tiden. Att se naturens växlingar är det bästa som finns.

Ingen som forskaren Maxim Vlasov har träffat lever enbart på odlingen, utan har andra verksamheter, deltidsanställning eller partner som hjälper till med försörjningen vid sidan om.

Två av de elva personer han intervjuade i sin avhandling har avslutat sina verksamheter.

– De har haft olika personliga skäl till det, men ofta hänger det ihop med oförutsägbarheten, att det är väldigt hårt arbete och det dykt upp något liknande jobb som varit avlönat, säger Maxim.

VILLE ATT BARNEN SKULLE FÅ BRA MAT

Philipp Stawarz driver en småskalig grönsaksodling i byn Strycksele i Västerbottens inland. Till skillnad från Finley Blackburn började hans verksamhet med självhushållning.

Han och sambon Julia är bägge utbildade inom jordbruket, som hortonom och växtbioteknolog, och jobbar på en handelsträdgård i trakten. De kom igång med den egna odlingen för fyra år sedan, i samma veva som de fick barn.

– Vi kände att vi ville visa dem hur det går till att skaffa mat. Vi ville att de skulle ha bra grejer att äta, fritt från kemiska bekämpningsmedel, med korta transportsträckor.

De grödor som funkar bäst är kål, grönkål, bondbönor och potatis. Potatisen sätts ned först i slutet av maj eller början av juni.

När de upptäckte de att det fanns en stor efterfrågan på lokalproducerad mat utökade de sin produktion. Förra året tog Philipp tjänstledigt 50 procent för att få mer tid för den egna verksamheten.

– Nu börjar det bli något. Förra året hade vi en omsättning på 300-350 000. Det går inte längre att köra lite för skojs skull efter jobbet.

Philipp Stawarz, som ursprungligen är från Tyskland, växte upp på landet, där hans pappa odlade för självhushållning. Han uppskattar klimatet i Västerbotten och det faktum att det är så lite folk.

– I Tyskland träffar man folk överallt om man är ute i skogen och plockar svamp. Det händer inte i Norrlands inland. Den här oändliga naturen är fantastisk.

Förra året hade de tre veckor utan nattfrost, vilket innebär att de får vara noga med att täcka grödorna med fiberduk på kvällarna..

Odlingssäsongen beskriver Philipp som kort och utmanande. Förra året hade de tre veckor utan markfrost, vilket innebär att han får vara noga med att täcka marken på kvällarna med fiberduk.

– Men när det väl kommit igång växer det så det knakar på sommaren. Det är extremt kul. Men det är viktigt att välja rätt sorter och planteringstid. I början av säsongen kan det bli 3-4 lager med fiberduk.

Vad är det bästa med att driva en egen gård?

– Man får bestämma allt själv, den friheten är fantastisk. Samtidigt får man stå för alla beslut man tagit, även de som var fel. Det är också otroligt roligt att skörda och jobba med naturen och vara ute hela dagarna. Det jobbigaste är skadedjursangreppen och myggen.

Impulsen att flytta ut på landet är inget nytt. Vissa menar att den första gröna vågen kom redan i början av 1800-talet, med Henry David Thoreau som i boken *Walden* (1854) reflekterar över ett enklare leverne i naturliga miljöer.

Den andra gröna vågen sägs ha inträffat i början av 1900-talet då scoutingverksamhet, gymnastik- och idrottsföreningar blev populära.

Under 1970-talet kom den tredje gröna vågen, då många unga småbarnsfamiljer flyttade ut på landet i protest mot den ökade urbaniseringen.

Maxim Vlasov anser att den nya gröna vågen är ett fenomen som uppstod under 2000-talet.

– Men det är svårt att dra gränser mellan olika gröna vågar. Det som är viktigt för mig är att impulsen att flytta ut på landet funnits länge och kommit igen med nya ansikten.

Det finns flera saker som skiljer den nya gröna vågen från 70-talets. Dels ligger fokus idag mer på individuella hushåll, praktisk handling och entreprenörskap, till skillnad från 70-talets då fokus ofta låg på gemenskap och sociala strukturer.

– En ännu viktigare skillnad är att den inte är så reaktionär eller uttalat kontra urbanisering. Dels har den idylliska bilden av landsbygden och jordbruket som något orört förändrats med moderniseringen. Dessutom har klyftan mellan stad och landsbygd minskat. Många står på bondens marknad, driver stadsodlingar och få säger att de flyttar till landet bara för att fly staden, säger Maxim Vlasov.

Hos den nya vågen finns en tendens till småskalig ekologisk produktion och nya kreativa sätt att bedriva jordbruk, med diversifiering av grödor och alternativa distributionskanaler som andelsjordbruk. Många har kopplingar

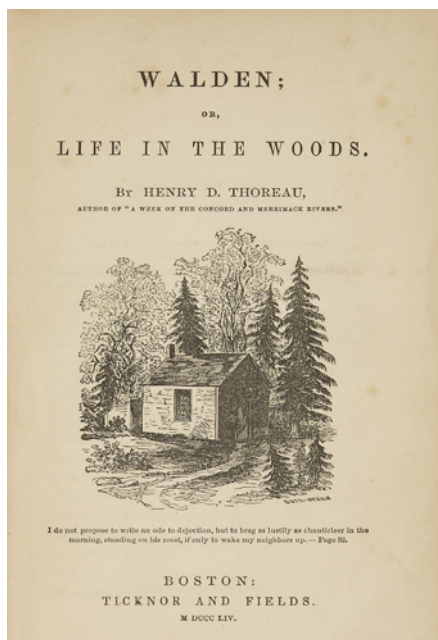
till Omställningsrörelsen och att bygga resiliens ur ett vidare perspektiv, menar han. Borta är bilden av en slags naiva idealister som inte riktigt tas på allvar.

– Den bild jag fått är mycket mer nyanserad. Å ena sidan ser jag dem som en slags vardagshjältar som går igenom väldigt svåra omställningar i sina liv med tungt arbete och oförutsägbarhet. Jag är imponerad över den starka vilja som finns att anstränga sig och möta alla utmaningar med drivkraften att vilja utveckla något nytt.

– Å andra sidan finns risken att det läggs för mycket fokus på den duktiga entreprenören, utan att man tar hänsyn till de större förändringar i våra ekonomiska och politiska system som skulle krävas för att möjliggöra dessa nya sätt att leva, odla och distribuera mat, säger Maxim Vlasov.

ANNA JONASSON

Tidigare publicerad i Landets Fria Tidning

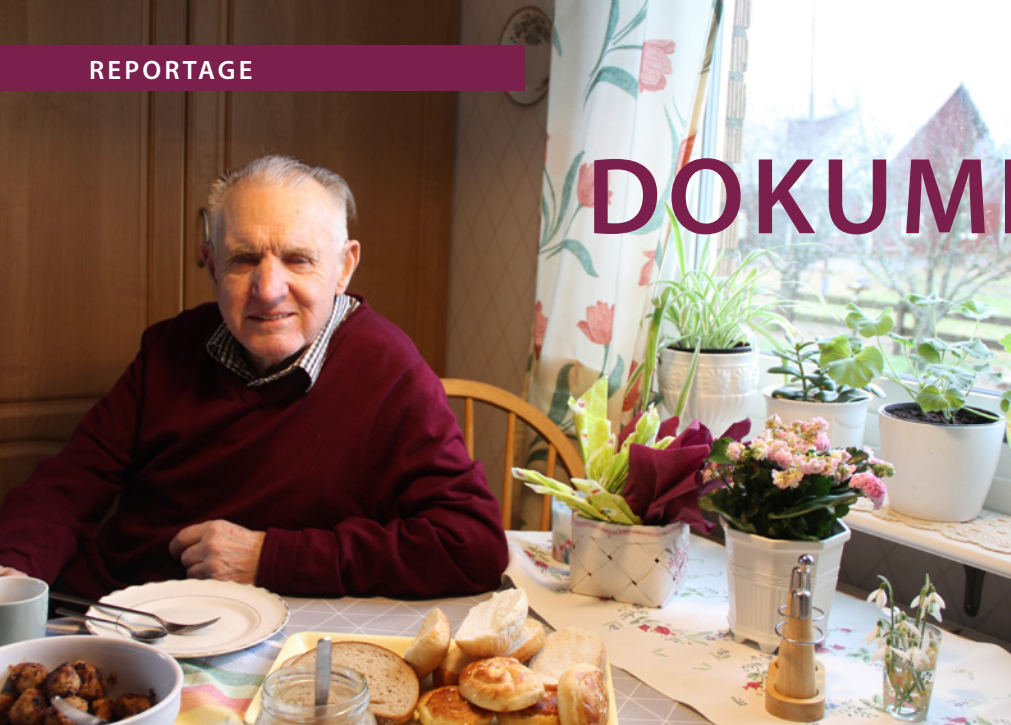

STILLA PROMENAD BLAND DE SOM VAR HÄR FÖRE MIG. 1200 ÅR AV JORDBRUK,
MEN FRAMFÖRALLT KOLANDE, LIGGER UNDER MINA FÖTTER.
RIMLIGEN BEGRAVDES FOLK HÄR UNDER 400 ÅR DÅ SEDAN KYRKAN BYGGDES TILL ST LUCIAS ÅRA.
VISSA UNDER EN ENKEL HÖG, ANDRA UNDER TREÜDDER, STENSATTA KÄNTER ELLER KVADRATER.
1200 ÅR AV KLÖVAR OCH HOVAR HAR SATT SINA SPÅR. ETT VACKERT OCH VÅRDAT LANDSKAP ÄR DET OAVSETT.

MAN UNDRAR HUR DE HANTERAR UTSIKTEN ÖVER VÄXTHUSEN?
FÖRMODLIGEN LUGNT. DE BLIR KVAR HÄR LÅNGT EFTER ATT VÄXTHUSEN I FONDEN ÄR BORTA.
DET KÄNNS BÅDE HOPPFULLT OCH VEMODIGT. MITT LIVSVERK ÄR EN PARENTES,
MEN LANDSKAPET BEVARAS SÅ LÅNGE DET HÄVDAS. DET FÅR MAN VARA NÖJD MED.

PER PETTERSSON, HÖLÖ, SÖRMLAND

DOKUMENTÄRFILMAR

I mitten av mars lämnar jag ett vårligt Värmland. Funderar på om jag skulle ha bytt till sommardäck. När jag passerar Gullspång är marken vit och när jag närmar mig mitt mål i mittersta Småland är det snöstorm.

Jag ska träffa Ingvar och Ingegerd Svensson i Lövshult – en liten by söder om Sävsjö. Små åkerlappar, stengårdsgårdar, åkerholmar och betande djur. Det är så här det gamla Småland ser ut.

När jag kommer in i köket står en förstärkt frukost framdukad. Då jag åkte redan vid femtiden så uppskattas både kaffe, smörgåsar, köttbullar och kanelbullar. Extra god är osten. Ingvar berättar att det är Vrigstad Hemost. Vrigstad passerade jag ju nyss och får berättat för mig att där finns ett småskaligt mejeri.

EN LAGOM STOR SLÄKTGÅRD

Ingvars gård har gått i släkten sedan 1700-talet. I slutet av 60-talet tog han över efter mor och morbror. På ena sidan

grusvägen ligger boningshuset med en fin trädgård och på andra sidan finns ekonomibygnaderna. Precis som det brukar vara.

Gården är på 95 hektar. 15 hektar av detta är bete och åker. Förutom vall så odlar man även en del havre.

På gården har det alltid funnits mjölkor och några hästar. Så är det även idag. Tillsammans med sonen Bengt har Ingvar 13 mjölkande kor.

Den främsta anledningen till att jag hälsar på Ingvar är att han under många år har skildrat de småländska småbrukarna. Redan på 70-talet åkte Ingvar runt med sin smalfilmskamera. Många är de bönder som har fått sin verksamhet förevigad.

Men det har inte bara varit dokumentation av den tid som nu har flytt. Lika viktigt för Ingvar är det att påvisa bristerna i rådande jordbrukspolitik. Det har han gjort med sina filmer men kanske minst lika mycket med sitt politiska engagemang inom kommun och landsting

men även inom Södra Skogsägarna. Han har alltid tagit strid för det han har trott på utan att vara rädd för konsekvenserna.

Att titta på smalfilm är trevligt men lite omständigt. Som tur är så har Ingvar tillsammans med sonen Bengt fört över filmerna till enklare format. Först till videoband och sen har man digitaliserat allt så nu kan Ingvar visa sina filmer på TV eller via dator.

HÄSTMANNEN STIG-ANDERS

Vi sätter oss i soffan och Ingvar slår på TVn. Den första filmen han visar är när Peter Gerdehag besöker "Hästmannen" Stig-Anders Svensson. En mycket intressant skildring lite bakom kulisserna. Vi är ju vana vid Peters fina filmer om Hästmannen men här blir det ännu mer äkta. Vi får höra Peter berätta fritt ur hjärtat till en stor skara människor som har samlats för att stötta Stig-Anders. Allt dokumenterat av Ingvar.

Stig-Anders blickar upp mot Ingvar

E OCH MJÖLKBONDE

MEN SÅ VAR DET DET DÄR MED DEN GODA OSTEN

Vad är det för speciellt med att just Vrigstad Hemost står på köksbordet hos Ingvar och Ingegerd? Och varför har just den osten blivit utsedd till Sveriges bästa hushållstost?

För att förstå det unika måste vi backa bandet till ungefär samtidigt som Ingvar tog över sin släktgård.

Lennart Rolf var mejerist i Vrigstad-Nydala Mejeriförening. 1969 upphörde Arla med sin produktion vid mejeriet i Vrigstad. Lennart såg då möjligheten att ta över verksamheten och startade tillsammans med sin hustru Ingrid företaget Smålandsost.

Mejeriets storsäljare blev snabbt Vrigstad Hemost. Namnet kommer från när man tillverkade den egna osten hemma på gårdarna. Vid tillverkningen lägger man stor vikt vid att följa ett gammalt recept för att få fram den speciella smak och konsistens som utmärker Vrigstad Hemost. En del av den småländska matkulturen

1989 tar Ingemar Rolf över verksamheten efter sin far och 2017 är det dags för nästa ägare. Då köper Magnus och Pernilla Nordh mejeriet i Vrigstad.

Idag är Smålandsost ett av endast några få privatägda lite större ostmejerier i Sverige. Man tillverkar ca 55 ton ost per år vilket är betydligt mer än de många småskaliga mejerierna men mot tex Falköpings mejeris 2600 ton så är man pytteliten.

Det som är speciellt med mejeriet i Vrigstad är att de tar sin mjölk från nio gårdar inom 2,5 mils radie och att det faktiskt är Arla som levererar. En av gårdarna som mjölkbilen hämtar hos är Ingvars i Lövshult. Man kör en speciell slinga och avslutar hos mejeriet. Därför vet man exakt vilken mjölk man får, vilken mat korna ätit och hur de mår.

Ost från Vrigstad går att finna i mataffärer på de flesta orter i Småland och dessutom i utvalda butiker i de större städerna. Marknadsföringen består av nöjda kunder samt marknader, torghandel och smakprovning i butik.

PRISBELÖNTA OSTAR

Att göra riktigt bra ost lönar sig. Inte bara med nöjda kunder. Företaget Smålandsost blev årets Matentreprenör i Jönköpingslän 2019. Samma år vann Vrigstad Hemost tävlingen Svensk Klassiker som hushållstost på ostfestivalen på Munchenbryggeriet. Året efter fick Vrigstad Special källarlagrad och Vrigstad Kumminost silvermedaljer.

JONAS WANGSTEN

FYRA EKOSYSTEMPROCESSER FÖR ÖKAD FÖRSTÅELSE

VATTENCYKELN

Samma vatten regnar ner, om och om igen, men frågan är hur länge det dröjer sig kvar i matjorden innan det återvänder till havet och himlen? Hur många levande väsen hinner det fylla i varje varv?

Vatten som dröjer sig kvar ger jämnare flöden av renare vatten i åar och älvar. Friska matjordar förebygger alltså översvämningar samtidigt som de ger oss rent vatten året runt.

Vitala ekosystem med frodig växtlighet kan också skapa sitt eget regn. Det är till exempel så att transpirationen från växtligheten inte bara kyler planeten och fyller på med vattenånga i lufthavet. Bladen skickar dessutom bakterier högt upp i himlen, och dessa partiklar gör det sedan möjligt för regndropparna att bildas.

Nederbördsmängden säger sedan något om hur mycket liv det kan bli på en viss plats, men vi måste också förstå skillnaden mellan effektivt och ineffektivt regn. Vattnet som snabbt rinner av markytan och tar jord med sig ner i diket och ut i allt brunare vattendrag är ”ineffektivt regn”. Vattnet som hinner avdunsta tillbaka upp i himlen utan att få ge liv till någon, är ”ineffektivt regn” det också.

Naturen gör regnet effektivt med hjälp av ett skyddande växttäck på en porös matjord som kan ta emot vattnet som en tvättsvamp. När du går barfota på en sådan jord så är den sval, mjuk och liksom fjädrande. En jord där rötter kan hämta vatten från stora djup. Många skyller på ”torkan” när jordarna i själva verket blivit så misshandlade att regnet blivit ineffektivt.

MINERALCYKELN

Näst efter vatten så är det kol som är den stora byggstenen i allt levande. Kol, kväve och syre hämtar livet direkt från atmosfären. Resten har livet lärt sig bryta ur det geologiska materialet från våra vittrande berg. Sådant som vi kallar för sand, mo, mjåla eller lera.

De geologiska cyklerna spänner över hundratals miljoner år, där berg blir sediment, och sedan, berg på nytt. Det betyder att även de näringsämnen som ”förlorats” till sjöbotten kommer tillbaka till livet de också, bara man väntar länge nog.

Bergets söndervittrande material tar aldrig slut, men precis som med vattnet så gäller det att jorden kan behålla mineralerna i livets korta kretslopp utan att de sköljs eller blåser bort. Det är samma mullhalt som hjälper jorden hålla vatten, som också hjälper den hålla mineralerna.

ETT SÄTT ATT FÖRSTÅ NATUREN LITE BÄTTRE ÄR ATT LÄRA SIG OM DE FYRA EKOSYSTEMPROCESSERNA OCH TÄNKA SIG DEM SOM FYRA OLIKA FÖNSTER I ETT OCH SAMMA HUS. ALLA GRIPER IN I VARANDRA OCH ALLA BEHÖVS I VITALA EKOSYSTEM. MEN NÄR VI STÅR DÄR PÅ VÅRA KNÄN, OCH UNDRAR HUR VI BÄST KAN VARA TILL HJÄLP FÖR JUST DE HÄR PLANTORNA OCH DE HÄR SMÅ KRYPEN, DÅ KAN VI SORTERA VÅR FÖRSTÅELSE AV HELHETEN GENOM ATT TITTA IN GENOM ETT FÖNSTER I TAGET.

När mullhalten sjunker så är det allvarligt på riktigt. Livets byggestenar försvinner utom räckhåll och våra samhällen går obönhörligen under. Bakterier, svampar och allsköns andra krumelurer i matjorden utgör sålunda, tillsammans med växternas rötter, det myller av liv som frigör mineralerna ur det geologiska materialet och som på så vis skapar mulden vi alla beror av.

Ju mer liv det finns överallt i ekosystemen desto större andel av mineralerna kommer att delta i det. Vi kan t.ex. påminna oss om hur produktiva våra vatten var på Gustav Vasas tid då allmoget klagade över det evinnerliga laxätandet. Laxvandringen är också ett underbart exempel på hur stora mängder näring kan simma uppströms och faktiskt, via björnar och andra djur, dessutom bäras tillbaka långt upp på land.

I haven är det valarna som lyfter näring från havets djup till växtligheten i den solbelysta ytan. Då kan det bli mer fisk som i sin tur kan lyftas högt upp på land av fåglar.

På land har vi betesdjuren som äter det frodiga gräset nere i dalgången, men sedan idisslar på högre höjd för att få bättre utsikt och för att slippa insekter. De bär på så sätt bördigheten tillbaka uppför backen och de gör det i stor skala.

Det finns en myt om att växtnäring alltid måste cirkulera, men om vi hellre tänker att näringen ska komma till nytta där den hamnar så utvecklas tanke bilden. Då kan vi få syn på den naturliga kombinationen mellan många människor som kan odla intensivt och den naturliga ansamlingen av näring där det råkar bo mycket människor. Cirkulationstanken uppmuntras t.ex. av dem som tänker att jordbrukets fosfor annars måste hämtas från sinande gruvor i Afrika. Men som tur är så utvecklade alltså livet hållbara metoder för "allmän brytning" av fosfor redan för 700 miljoner år sedan.

Cirkulation är såklart bra, men så länge vi hyllar de fyra ekosystemprocesserna så finns det ibland fler lösningar som också kan vara rätt.

DET ÄR DEN LEVANDE JORDEN
SOM TILLGÄNGLIGGÖR OCH
HÅLLER MINERALERNA

Solen lär ska fortsätta skina i ytterligare fem miljarder år. Ett underbart flöde av energi som fångas elegant av de gröna bladens fotosyntes. Fler blad, större löv och friskare barr. Svårare än så var det inte med den här ekosystemprocessen. Så många friska växter som möjligt, överallt, som fångar så mycket sol som möjligt, så länge som möjligt.

Om solen slösar sina strålar på mark utan växtlighet så kan vi människor göra något åt det, och om solen lyser på döda eller trötta växter så kan vi göra något åt det också.

Betesdjuren och betesväxterna kan t.ex. behöva vår hjälp, för om det inte kommer någon flock med djur så blir det mindre fotosyntes i bladen. Man kan säga att betesdjuren är gräsmarkernas "reset-knapp" som startar om växtligheten flera gånger under samma vegetationsperiod.

DET ÄR DEN LEVANDE JORDEN
SOM TAR EMOT OCH HÅLLER
VATTNET

Varje gång det händer så "säljer" betesväxterna energi från sitt "sollager" i rötterna, till livet i matjorden. I utbyte får de mineralerna som livet utvunnit åt dem. Det vill säga att betesdjuren låter solen skina ända ner i underjorden. Djur och insekter ser också till så trötta gamla träd kan bytas mot yngre, eller mot gräsens mer jordbyggande fotosyntes.

Som gammal bonde var det en särskilt pinsam upptäckt att jag själv brukat förhindra fotosyntesen på åkrarna. Våra vanligaste monokulturer kommer ju inte igång förrän en bit in på växtsäsongen och sedan dröjer det inte många veckor innan fältens gröna färg övergår i gult och brunt. Det betyder att våra allra bördigaste marker, med hjälp av diesel, förhindras från att få vara vitala ekosystem.

DET ÄR DEN LEVANDE JORDEN
SOM HÅLLER UPP ALLA
SOLFÅNGANDE BLAD OCH LÖV

Om regnet ska få göra så mycket nytta som möjligt, så ofta som möjligt. Och om mesta möjliga mineraler, liksom vattnet, ska få vara i det som lever. Och om så många av solens strålar som möjligt, ska få ge oss så mycket fotosyntes som möjligt, så behöver vi tillåta så många arter som möjligt att få samspele så bra som möjligt.

Det finns en lag som kallas "Maximum power principle". Den kan beskrivas som en naturlag som tvingar varje art i ett ekosystem att bidra till systemets totala energieffektivitet. Det vill säga att varje art, för sin egen framgångs skull, behöver vara bra för ekosystemet som helhet.

Om det inte hade varit på det här sättet så hade vi sett färre arter som konkurrerat ut varandra på helhetens bekostnad. Vän av ordning kan då invända att det är väl precis

DET ÄR DEN LEVANDE JORDEN
SOM ÄR BASEN I LIVETS
MYLLRANDE MÅNGFALD

det vi ser när vi Homo sapiens nu river ner mer än vi bygger upp. Men naturlagar fortsätter att vara naturlagar även under tillfälliga obalanser. I det ljuset väljer vi människor mellan två saker. Antingen lär vi oss bli bra för ekosystemen som helhet, eller också rundar vi av vår vistelse här, lite tidigare.

JORDBYGGARE

Samtliga ekosystemprocesser hämtar sin kraft i matjorden.

Livets längtan efter sig själv gör att naturen bygger matjord så mycket den kan, och den berättar för oss människor, att vi knappast har något bättre för oss än att växa upp och bli jordbyggare vi också.

JÖRGEN ANDERSSON

BLI EN BÄTTRE MOTPART TILL MYNDIGHETERNA

Jag har känslan av att många tycker att miljöbalken bara är där för att ställa till saken, ”Den förbjuder typ allt och man kan inte göra något på sin mark.” Mycket som är förbjudet enligt miljöbalken kan dock genomföras om bara man utför åtgärden på ett visst sätt, vidtar vissa försiktighetsåtgärder och kan argumentera för sin sak. Men ibland är det ju förbjudet och tvärstopp oavsett hur man vänder och vrider på det.

Vintern 2017/2018 flyttade jag och min man till en liten gård i det småbrutna sörmäländska landskapet. Gården kom, likt många andra, med ett underkänt avlopp. Som många andra fick vi ett ”smått överdrivet” beslut från kommunen. Till skillnad mot de flesta kände jag mig inte ett dugg förvirrad eller överkörd då jag har lång erfarenhet av prövning och tillsyn enligt miljöbalken från både kommunen och länsstyrelsen. Det var därmed inte särskilt svårt för mig att få rättelse i mitt ärende.

Ska det verkligen krävas att man har läst miljöjuridik för att vara en bra motpart till kommun och Länsstyrelse? Nej, det tycker inte jag. Framförallt när det är många handläggare på myndigheterna som själva saknar utbildning i miljöjuridik. Jag var själv en av dem.

Jag vill i och med den här artikeln komma med några tips på vad ni kan göra när ni ska ansöka om ett tillstånd eller dispens enligt miljöbalken.

**ÅNGESTEN STIGER FÖR DE
FLESTA NÄR MAN TVINGAS GÖRA
NÅGON TYP AV ANMÄLAN ELLER
ANSÖKAN TILL EN MYNDIGHET.
NÄR DET DIMPER NER ETT
FÖRELÄGGANDE I BREVLÅDAN
KÄNNER MÅNGA SIG FÖRVIRRADE
OCH ÖVERKÖRDA. HUR SKA
JAG GÖRA FÖR ATT KUNNA
BLI EN BÄTTRE MOTPART TILL
MYNDIGHETERNA?**

TA REDA PÅ VARFÖR

Börja med att ta reda på vilken/vilka lagparagrafer i miljöbalken som ärendet berör. Det är inte förrän man vet vilka lagparagrafer ärendet berör som man kan börja fundera på hur man ska uppfylla kraven för att kunna genomföra en åtgärd eller bedriva en verksamhet.

DE GRUNDLÄGGANDE SPELREGLERNA

Grundpelaren i miljöbalken är hänsynsreglerna i 2 kapitlet. Dessa måste alltid följas och kan ses som de grundläggande spelreglerna. Specialreglerna framgår sen i de aktuella lagparagraferna som ärendet berör.

Det första hänsynsreglerna anger är att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidtar en åtgärd är skyldiga att visa att man följer hänsynsreglerna. Det är alltså du som verksamhetsutövare som har bevisbördan. Vidare framgår det att du som verksamhetsutövare ska skaffa dig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning. Är det så att du inte har den kunskapen så måste du ta hjälp av någon som har den. När det kommer till att få bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd finns det två krav måste uppfyllas:

VALT AV PLATS – Verksamheten ska bedrivas eller åtgärden vidtas på en lämplig plats med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås och med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

SKYDDSÅTGÄRDER – Verksamheter eller de som gör åtgärder ska vidta de skyddsåtgärder som behövs för att verksamheten eller åtgärden inte ska medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Därför ska också bästa möjliga teknik användas i yrkesmässig verksamhet.

För att ge ett exempel så kan det vara bättre att dra en ledning längs med en väg istället för rakt igenom en betesmark med höga foder- och naturvärden, det vill säga en annan lokalisering. Sträckan blir lite längre men både korna och den biologiska mångfalden gynnas av att betesmarken lämnas orörd. Ett alternativ skulle vara att trycka ledningen under betesmarken istället för att gräva rakt igenom den. Genom att ändra den metod som används att förlägga ledningen i mark så kan skadorna minskas avsevärt trots att sträckan är den samma.

Ibland är det så att det sedan tidigare finns en verksamhet på en plats men att under årens lopp så kan verksamhetsutövaren inte längre anses vidta tillräckligt med skyddsåtgärder. Enskilda avlopp kan vara ett sådant exempel där teknikutvecklingen och mer kunskap om utsläppets påverkan gör att en tidigare lösning inte längre anses vara tillräckligt bra.

Det är dock viktigt att veta att kraven i hänsynsreglerna gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Myndigheterna ska göra en avvägning mellan nyttan av olika skyddsåtgärder jämfört med kostnaderna för dem. En dyr åtgärd med liten effekt kanske inte är rimlig att kräva.

TA REDA PÅ FÖRUTSÄTTNINGAR I OMRÅDET

Miljöbalken finns till för att värna om naturens resurser och människans hälsa. Vissa område har höga naturvärden eller är extra känsliga för störningar. Andra platser är så påverkade att det är av stor vikt att inte göra saken värre än vad det redan är, t.ex. övergödda sjöar och havsvikar. Ta reda på vilka naturvärdena och andra viktiga parametrar som finns i området där du tänkt vidta en åtgärd eller bedriva en verksamhet. Den informationen är avgörande för hur du ska tänka i nästa steg.

Hur är vattenkvaliteten i sjön? Ligger området inom riksintresse för naturvärden? Finns det några hotade arter? Finns det en detaljplan som reglerar vad som får göras i området? Kolla gärna myndigheternas kartjänster på internet, där finns ofta mycket matnyttigt.

SÄRSKILDA SKÄL

Utöver att en åtgärd eller verksamhet ska bedrivas på lämplig plats och med lämpliga försiktighetsåtgärder så kan det i vissa fall även krävas särskilda skäl för att få komma till stånd. I de allra flesta fall så framgår det inte i lagen vad som anses som ett särskilt skäl. Huruvida ett skäl är att anses som godtagbar enligt miljöbalken är starkt knuten till nyttan i jämförelse av skadan. Ju större skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön ju större nytta måste åtgärden eller verksamheten ha för att få bedrivas. När det gäller strandskyddsbestämmelserna så finns det sex specifika särskilda skäl varav någon av dem måste uppfyllas för att åtgärden ska få dispens.

MOTIVERA FÖR DIN SAK

Att ha en bra motivering är A och O. Kort sagt så gäller skit in – skit ut. Det kan tyckas vara självklart att saker och ting ska motiveras. Men här brister det tyvärr ofta, från bägge sidor. Det är i din motivering som myndigheten får underlaget för att göra sin bedömning om du och verksamheten eller åtgärden uppfyller kraven i hänsynsreglerna och om du har särskilda skäl för att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden.

Beskriv vad som är nyttan med åtgärden. Vad blir konsekvensen om du inte kan bedriva verksamheten? Är den valda platsen den lämpligaste utifrån förutsättningarna och naturvärdena som finns i området? Vad finns det för alternativa platser? Tänk stort, inte bara på din fastighet. Vad skulle det innebära om du tvingas välja plats B istället för A? På vilket sätt kan du anpassa åtgärden för att minska risk för skada på människors hälsa och miljön? Vad är merkostnaden i tid eller pengar om du skulle välja en annan metod eller annan plats?

När du skriver din motivering är det viktigt att tänka på vem du skriver till. Jag har sett alldeles för många ansökningar (och beslut för den delen) som förutsätter att man varit på platsen. Det är sällan handläggarna har tid att göra platsbesök och definitivt inte beslutande chefer. Om ärendet skulle överklagas och prövas av en högre instans är det högst osannolikt att de i sin tur gör platsbesök. Kartor, bilder och skisser är alltid bra att ha med i ärendet. Och glöm inte bort att skriva förklarande texter till fotografierna. Vad är det du vill förmedla med bilden och var är den tagen?

Slutligen är det bra att komma ihåg att handläggarna och de beslutande inte har samma kunskaper som du i sakfrågan. Här är din chans att utbilda handläggaren och ge hen förståelse för och kunskapen om varför du vill vidta en åtgärd eller bedriva en verksamhet. För dig kanske det är uppenbart att förläggningsen av en ledning genom en våtmark sker med hjälp av en liten grävskopa med larvfötter och när det är tjäle. Handläggaren, vars gräsmatta blev förstörd av budbilen, ser framför sig att åtgärden ska ske med en stor grävskopa och medföra massiva körskador. Det är du som har skyldigheten att berätta för myndigheten varför det du tänker genomföra inte kommer att innebära stora skador och vilka försiktighetsåtgärder du tänker vidta för att nå dit.

GÖR EFTERFORSKNING OCH BE OM HJÄLP

Även om varje ärende är unikt finns det oftast någon som haft ett liknande ärende hos myndigheterna. Det är här handläggarna oftast har en fördel. De har behandlat mängder av t.ex. strandskyddsärenden och du har precis fått reda på att du måste söka dispens för att anlägga en brygga. Men även här kan du jämnar ut spelplanen.

Genom att göra lite efterforskning kan du få en bild av hur andra har gjort för att få anlägga en brygga. Kanske finns det en Facebook grupp eller något annat forum på nätet där du kan få tips och råd från andra som varit i samma situation. Finns det något på Naturvårdsverkets eller Havs- och vattenmyndighetens hemsida som kan vara till någon hjälp? Tänk också på att du kan begära att få ut allt underlag i andras ärenden så att du kan se vilket underlag som efterfrågats. Gäller det strandskyddsfrågor så finns det en bra hemsida som är otroligt hjälpsam: www.strandskyddsdelegationen.se

Slutligen vill jag uppmana er att be om hjälp av någon som har erfarenhet i frågorna. Som företagare tar man ofta hjälp av revisorer för att man inte kan eller orkar lära sig alla skatteregler. Det borde vara lika självklart att man tar hjälp när man står inför andra juridiska bekymmer. Det är omöjligt för en enskild person att ha kunskap om allt. Samhället behöver personer som specialiserar sig inom olika områden så att vi kan ta hjälp av varandra när det behövs. Vissa har kunskaper om att bota sjukdomar, mecka med bilar eller bygga hus. Andra har kunskaper om att föda upp djur och odla mat. Så finns det dom, som jag, som tycker att det är roligt att vända och vrida på miljölagstiftningen och hjälpa privatpersoner och företag med sina ansökningar och överklaganden.

MARYANN FARGO

Miljöbalksexpert på Minjoo konsult AB

"HURUVIDA OM ETT SKÅL ÄR ATT
ANSES SOM GODTAGBAR ENLIGT
MILJÖBALKEN ÄR STARKT KNUTEN
TILL NYTTAN I JÄMFÖRELSE
AV SKADAN."

Om du har djuren så har vi vad de behöver

Lasses Foder är din personliga leverantör i Värnäs, Lammhult.

Hos oss finner du foder, stängsel, gödning, fröer mm.

Besök oss torsdag eller lördag 8-12.
Bor du i närområdet så kör vi hem varorna åt dig.

Affären Modahl

En levande, gammeldags
lanthandel från 1898
en mil norr om Lammhult.
Besök oss för att handla eller
bara för nostalgi och atmosfär.

Sommartider:
Tisdag-fredag: 10-18
Lördag 10-12

Lasses Foder – 0472-260 524
Affären Modahl – 0382-240 25

Två små företag
för den lilla kunden

GÅRDAR ANSES FÖR SMÅ MEN GÖR STOR NYTTA

Många lantbruk anses för små. För små för mejeriindustrin som anser att en gård med 30-40 kor ger för lite mjölk för att det ska vara lönt att hämta. För små för slakterierna som inte får fulla lastbilar och därför ger avdrag på priset till bonden. För små för grönsaksgrossisterna som hellre vill ha stora volymer och som fått grönsaksodlingen att koncentreras på några färre större odlare i södra Sverige eller helt ersättas av import.

Vissa livsmedelsföretag anses också för små. De har inte tillräckligt stora volymer för vare sig grossisterna eller för handeln. Det enda som egentligen får vara litet, är priset. Men för livet på jorden är de små gårdarna och matproducenterna inte för små, då är de stora!

SMÅSKALIGHET ÄR FRAMTIDEN

De är de många små gårdarna som formar mosaiklandskapet med sina små åkrar, betesmarker och skogar och det är detta varierade landskap som är hem åt så många arter. Det är i det småbrutna landskapet som stora delar av livets mångfald bor och det är denna biologiska mångfald som är en förutsättning för mänskligt liv.

De små gårdarna och matföretagen är heller inte för små för den gastronomiska mångfalden. Tvärtom är det bland de små livsmedelsproducenterna som vi hittar det som verkligen gör svensk gastronomi spännande – mikrobryggerierna, gårdsmejerierna, hant-

**DET HÄR ETT UPPROP FÖR
ATT STOPPA DEN FÖRÖDANDE
UTVECKLINGEN.
DEN BIOLOGISKA OCH
GASTRONOMISKA MÅNGFALDEN
BEHÖVER DE SMÅ!**

**UPPROPET PUBLICERADES I SVENSKA
DAGBLADET DEN 22 MAJ PÅ DEN
BIOLOGISKA MÅNGFALDEN S DAG.**

**LÄS MER I FACEBOOK-GRUPPEN:
STOR NOG.**

verkscharkuteristerna och stenugnsbagarna. Och det är ofta på de mindre gårdarna som man intresserar sig för gamla lantsorter av spannmål och andra grödor och lantraser, bland annat för att man söker en rikare bredd av smaker.

De små gårdarna och matföretagen är heller inte för små för att minska sårbarheten. Tvärtom är många små och mellanstora gårdar och livsmedelsföretag, utspridda över hela landet, en förutsättning för ett robust och uthålligt livsmedelssystem. Fler människor på landsbygden väver också ett starkare socialt och kulturellt nät. Ensam är inte stark. Det blir tydligt när en kris uppstår.

De små gårdarna är allvarligt hotade och därmed också mosaiklandskapet och den gastronomiska mångfalden. Under lång tid har Sverige fört en politik, oavsett partifärg, som har tvingat de små

gårdarna att lägga ner. I stället för ett landskap med stor variation, har vi fått ett alltmer ensidigt sådant. De tidigare små åkerlapparna har slagits ihop till stora fält där det bara odlas ett fåtal grödor och på de tidigare betesmarkerna breder barrskogsplanteringarna ut sig. På bara några år har antalet hotade arter ökat med hela 11 procent, enligt Artdatabanken. Var femte fjäril är rödlistad. Nästan hälften av 253 undersökta fågelarter likaså. Det här är bara några av Sveriges bidrag till den globala massdöden av arter. Och förklaringen är enkel – det är det förändrade brukandet av våra marker som är orsaken. Och lösningen är därför också enkel – att främja en utveckling av fler små gårdar, inte färre. Små gårdar kräver också förädling och försäljningskanaler i samma skala.

MÅSTE VÄNDA UTVECKLINGEN

Det är många människor som drömmer om att starta någon form av lantbruk eller livsmedelsproduktion i liten skala och en del förverkligar också sina drömmar. Merparten av Sveriges livsmedelsföretag är antingen små eller mikrosmå. Denna nyetablering väger dock inte upp den nedläggning som samtidigt pågår. Det finns därför all anledning att både främja fler nya små gårdar och företag, men också att bromsa nedläggningen av de som redan är etablerade. Det behövs fler, inte färre, matproducenter.

DET HÄR KAN DU GÖRA

KOMMUN

Främja det småskaliga jordbruket när det gäller exempelvis upphandling av livsmedel och stadsplanering. Använd kommunens småskaliga lantbruk som lärosäten – för barn och vuxna – och betala naturligtvis för det. Praktisera mosaiklandskap och mångfald på den mark som ni själva äger.

PRIVATPERSON:

Fråga dina politiker vad de gör för att främja ett levande lantbruk, landsbygd och landskap. Handla från din egen lokala småbonde, från reko-ringar, andelsjordbruk, gårdsbutiker, mathantverkare, bondens marknad eller liknande.

REGERING OCH RIKSDAG:

Främja etableringen av mindre gårdar och livsmedelsproducenter, exempelvis genom skatteväxling.

Sätt ett mål för självförsörjningsgrad för olika baslivsmedel, inte bara nationellt utan också regionalt.

Öka ersättningen för att restaurera och upprätthålla igenväxta betesmarker, eftersom betande djur och gräsmarker är en nyckelfaktor för den biologiska mångfalden.

Ge Livsmedelsverket i uppdrag att främja småskaliga livsmedelsföretag och anpassa regelverket efter dem. Låt också Livsmedelsverket få ett uppdrag att främja svensk matkultur.

Stimulera etablering av små och mellanstora mejerier, slakterier, kvarnar och andra livsmedelsföretag i Sverige. I dag saknas det alternativ på många platser i landet.

LIVSMEDELSFÖRETAG OCH HANDEL

Köp era råvaror/produkter från små mångfaldsjordbruk, gärna så lokalt som möjligt. Detta gäller även vid import.

VI SOM UNDERTECKNADE

Sigrid Agenäs, professor i skötsel av idisslare, SLU

Mats Ahlberg, redaktör

Patrik Arneke, kock, mathantverkare

Niklas Aronsson, redaktör Vår fågelvärld, Vilda växter

David Bennett, Omställningsnätverket

Olle Berglund, Förbundet svensk fäbodkultur

Wilbert Beyer, veterinär

Sébastien Boudet, surdegsgagare

Ann-Helen Meyer von Bremen, journalist och författare

Ulrika Brydning, Föreningen ekokockar, årets ekokock

Yann Clough, Centrum för miljö- och klimatforskning

Bodil Cornell, Eldrimmer

Mathias Dahlgren, kock, krögare

Magnus Ek, restaurang Oaxen

Katarina Ek-Nilsson, fil dr etnologi

Lena Engemark Embertsén, matinnovatör

Per Eriksson, ekonomhistoriker och bibliotekarie

Ivan Eriksson, Svensk fjällrasavel

Martin Fellkvist, Skilleby trädgård

Östen Forslund, Sveriges rödkulleförening

Kerstin Fredlund, specialist i allmänmedicin, Allkorn

Maria Gardfjell, Miljö- och jordbruksutskottet (MP)

Carina Gunnarsson, Reko Uppsala

Thomas Gunnarsson, Familjejordbrukarna

Eva Hagström Öberg, småbonde och miljövetare

Ulrika Ivergård, grönsaksodlare, Forsbergs gris & grönt

Märta Jansdotter, Gröna gårdar

Ann-Sofi Johansson, mathantverkare

Kerstin Jürs, Sveriges gårdsmejerier

Justine Lagache, författare

Matti Leino, agronom och docent i genetik

Karin Lidén, före detta kostchef

Sanna Lindberg, mat- och dryckesjournalist

Anders Lunneryd, Ekologiska lantbrukarna

Sven-Olof Lööv, lantbruksjournalist

Hans Naess, ättiksbyggare, preses Kålrötsakademien

Monika Naess, Syltningssällskapet

Staffan Naess, kock

Per Nilsson, livsmedelskonsult

Tobias Nilsson, naturvårdsinnovatör

Inger Olausson, hortikulturhistoriker

Erika Olsson, lantbrukare, Sörmlands matkluster

Linda Pérez, dryckesjournalist

Maria Printz Emond, Stiftelsen culinary craft

Martin Ragnar, forskare och författare

Gunnar Rundgren, lantbrukskonsult och författare

Elin Rydström, lantbrukare

Anna K Sjögren, kostvetare och matskribent

Charlotte Sommarin, Föreningen sörmlandsäpplet

Gunnela Ståhle, Vi konsumenter

Pella Thiel, ekolog och småbrukare

Frida Thörn, Skilleby trädgård

Viktor Vesterberg, agronom

Jonas Wangsten, Förbundet Sveriges Småbrukare

Magnus Westling, forskarstuderande i måltidskunskap

Maria Åkerstedt, Upplandsbonden

Elisabeth Ögren, hortonom

SMÅBRUKARKOOPERATIV I NEDERLÄNDERNA

Vid en resa med KLM från Bologna till Schiphol dyker det upp igen. För andra gången, i mitt liv. I gul kartong med det goda mörka brödet och den ännu godare osten som pålägg.

Jag letade på utsidan av asken efter information om Beemsterostens ursprung och framställning. Åt upp smörgåsen och njöt av det goda. Då hittar jag på insidan av asken önskad text.

Här kommer nu texten i översättning till svenska av mig.

FRÅN EN SPECIELL PLATS

Beemsterosten kommer från den mest berömda poldern i Nederländerna (en polder är mark invallad från havet). Beemsterpolder ligger strax nordväst om Amsterdam. Denna polder togs från havet redan 1612. Över 400 år senare växer rikligt med gräs på poldern och föder korna som producerar den bästa mjölken

i Nederländerna. Mjölken användes till att göra Beemsterostar. 1999 förklarade UNESCO denna fantastiska polder som världsarv.

LYCKLIGA KOR, BÄTTRE MJÖLK

Småbrukarna i Beemster är förenade i ett kooperativ av små familj jordbruk. Alla Beemsterjordbrukare ser till att deras frigående kor har det bästa möjliga liv. Ju lyckligare kor desto bättre mjölk. Endast den bäst smakande mjölken används för att skapa Beemsterostarna.

BEEMSTEROST TAR TID

Den Beemska traditionen att göra ost går tillbaka till 1901. Traditionen går vidare från generation till generation. Varje osthjul är handgjort och man använder traditionsmässiga hantverkstekniker. Den manuella omrörningen vid ystningen är en framstående del av traditionen.

Detta förklarar helt att det tar tid att göra Beemsterost.

BÖR SVERIGE TA EFTER?

Min kommentar till ovanstående blir, att här rör det sig tydligen om småbruk och förädling och mycket god djurhållning. Allt verkar vara en succé och pekar framåt som idé även för svenska småbrukare. Låt oss efterlikna och bygga ut förädling via småbruken. Att återta betesmark och näringar och därmed återbefolka den svenska landsbygden. Då kan vi bygga upp infrastrukturen där igen.

Länsstyrelsen i Östergötland har bestämt att, med hjälp av EU-bidrag, så kommer flera miljoner kronor satsas på utveckling av betesmarker.

STEFAN THORSLUND

Småbrukare i Östergötland

TORGET

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 augusti. vill vi ha din radannons inför nästa nummer. Skicka annonsen till info@sverigessmabrukare.se eller Småbrukaren, c/o Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums.

SÄLJES

Timmerkälke med rörsckackel

Kälken är mycket fin och troligen gjord av en bysmed. Mycket vackert uppsvängda medar framtil. Järnbanke med kedjor.

Pris 400:-

Ring Stefan på 0120-61133
Åtvidaberg, Östergötland.

SJUHÄRAD

Småbrukarna Sjuhärad ställer in årsmöte samt medlemsträffar tills vidare på grund av rådande omständigheter

Med vänlig hälsning Styrelsen

GÅVOR

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Andersson Åke	Söderbärke	50
Jönsson Bengt	Vinslöv	100
Lundahl Birgitta	Lund	200
Moon Agneta	Lund	200
Nilsson Arne	Åstorp	100

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Andersson Lars-Evert	Kristdala	100
----------------------	-----------	-----

SKARABORG

SOMMARTRÄFF

Skaraborgs Småbrukares sommarträff var planerad att äga rum på Särestads Landsbygdsmuseum. Med rådande Corona-hot har vi ändrat planerna något. Istället för en gemensam guidning föreslår vi att var och en väljer ut en lämplig tid under juli månad och gör ett enskilt besök. Då blir det förmodligen inga problem att hålla föreskrivet säkerhetsavstånd. Under hela juli är museet öppet mellan 13 och 17. Det finns möjlighet att köpa kaffe + dopp i serveringen. Vi hoppas att detta blir en smidig och säker lösning på våran sommaraktivitet!

Hälsar Styrelsen.

JÖNKÖPINGS AVDELNINGEN FIRAR 20 ÅR

I oktober 1999 startade lokalavdelningen i Jönköpings län. Ett 30-tal småbrukare samlades på Motell Vätterleden utanför Jönköping. Initiativtagare var Rolf Andersson som senare även valdes till avdelningens förste ordförande.

Innan den nya styrelsen valdes så diskuterade och kritiserade man Jordbruksverket, LRF samt nedläggning av slakterier. Samma problem som idag med andra ord.

Avdelningens första ordinarie årsmöte hölls i januari år 2000. I år har man alltså 20-årsjubileum vilket uppmärksammades lite extra på årets årsmöte. I ett fantastiskt vårvinterväder träffades vi på Sandsjö vårdshus utanför Sävsjö.

Vi började med frukost och trevliga samtal innan Rolf Andersson berättade lite om avdelningens historia. Sen blev det sedvanliga årsmötesförhandlingar innan Rolf berättade vem som skulle få årets hederspris.

Varma applåder mötte Heléne Madsen när hon tog emot diplomet och de fina blommorna.

Heléne driver sedan mer än 10 år Madsesgårdens Catering i Hultsjö. Här erbjuder hon allt från bakverk och smörgåstårter till middagar och bufféer. Mest känd är hon kanske för sin utsökta ostkaka gjord på den egna gårdens mjölk. Mjölk som också levereras till ostmejeriet i Vrigstad.

SER VI EN OVÄNTAD OMVÄND URBANISERING?

I förra tidningen skrev jag om Sveriges bristande krisberedskap och att covid-19 stod för dörren. Folkhälsomyndigheten lugnade oss och sa att det inte kommer att bli så farligt vilket visade sig vara fel. Sverige stängde heller inte ner hela samhället vilket många andra länder gjorde. Trots detta så innebär smittan stora inskränkningar i vår vardag.

Vi som håller på med jordbruk är kanske de som märker av förändringarna allra minst. Vi bor på landet, träffar få människor och jobbar redan hemifrån.

Just det nya med distansarbete är intressant att fundera vidare kring. Vilka konsekvenser kan det få att så många kontorsanställda i städerna nu jobbar hemifrån?

ÄR DET DYRA CENTRALA KONTORET SNART ETT MINNE BLOTT?

Facebook presenterade en vision att hälften av deras anställda framöver ska jobba på distans. Twitter har sagt att deras anställda kan få fortsätta jobba på distans även efter coronakrisen. Spotify förlänger också sitt distansarbete för de anställda. Uppenbarligen anser dessa teknikjättar att distansarbete fungerar.

Så här resonerar författaren och samhällsdebattören Lars Wilderäng:

– När en andel av de anställningsbara vill jobba på distans, då de upptäckt att det är bra och fungerar, så kommer övriga

alternativa arbetsgivare i konkurrens om de sökande att också börja erbjuda distansarbete. Alla kommer inte vara intresserade, men tillräckligt många för att man ska kunna börja dra ner på kontorslokaler.

Det har redan tidigare funnits en tendens till att fler flyttar ut från storstäderna än som flyttar in. Kan det vi ser nu vara det som får detta att ta fart på riktigt?

Om man ändå inte behöver vara på jobbet varje dag, varför betala många miljoner för en lägenhet i Stockholm när du kan köpa en villa för halva priset någon timme bort med tåg – ett tåg du tar de få gånger du faktiskt behöver infinna dig hos arbetsgivaren?

– Kostnaden för avstånd och närvaro sjunker med ny teknik. Pandemin skyndar på utvecklingen. Kommer vi ens att behöva kontor och städer i framtiden, frågar sig Ny Tekniks Peter Ottsjö. Han berättar också att deras lokaler är mer eller mindre tomma och har så varit i flera månader. Samtidigt har de under den här perioden gjort ett kanske bättre innehåll än någonsin.

VARFÖR HAR VI ENS KONTOR? VARFÖR HAR VI STÄDER?

En enkel förklaring är att det handlar om att avstånd historiskt sett har varit både dyrt och långsamt. Med dagens nya tekniska lösningar så har avstånden

minskats. Möten kan ofta hållas lika bra med Skype eller Zoom.

– Fast vad händer med den kreativitet som uppstår spontant när vi kontinuerligt befinner oss i varandras närvaro, undrar Peter Ottsjö. Kan företag utvecklas utan det fysiska kontoret?

Kanske är det så att en helt annan kreativitet kommer om man jobbar i en mer lantlig miljö och slipper stressen med tunnelbana, folksamlingar och trafik, tänker jag.

Vilka konsekvenser får denna eventuella omvända urbanisering? För stadens del så blir det färre som jobbar centralt och därmed färre som äter lunch ute eller slinker in i butiken på väg tillbaka till kontoret.

– När butikerna och restaurangerna dör så är det nog ännu färre som kommer finna det attraktivt att bo centralt och fler som ökar trycket på arbetsgivarna att erbjuda distansarbete, menar Wilderäng.

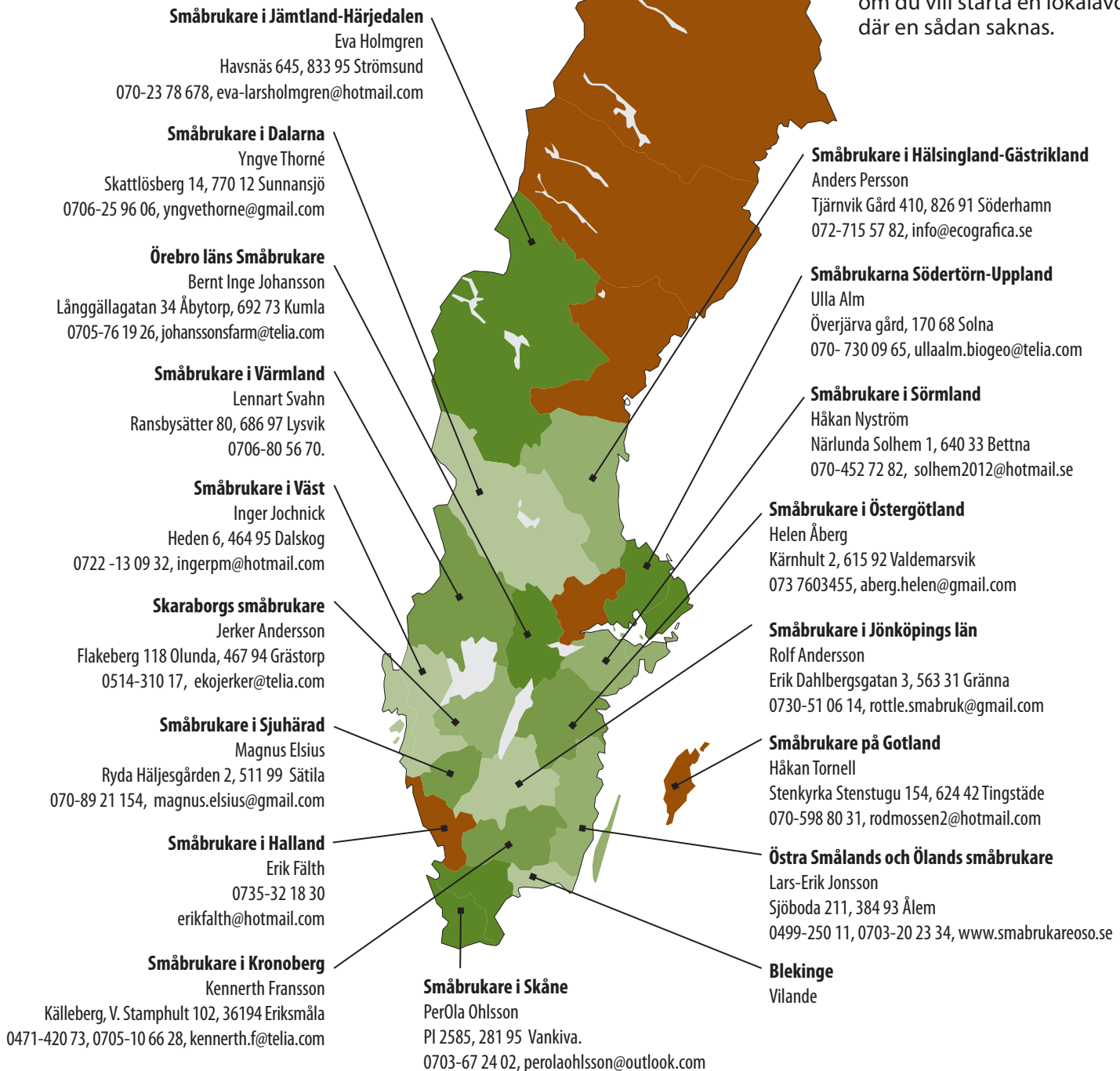
SMÅORTERNAS ÅTERKOMST?

Jag tror att det är nu som alla småorter skall börja marknadsföra sig på allvar. Att visa upp vilken harmonisk miljö som man kan erbjuda. Med fler höglönlade nyinflyttade växer skatteintäkterna och underlaget för samhällsservice. Låt oss hoppas att något bra kan komma ut ur denna pandemiprovning.

JONAS WANGSTEN

LOKALAVDELNINGAR

I lokalavdelningarna hittar du dina närmaste småbrukarvänner. Välkommen att kontakta förbundet om du vill starta en lokalavdelning där en sådan saknas.

WILSSONS AB

BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Vi hjälper till med:

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

Gunnar Wilsson
0511-161 65
Wilssons Bokföringsbyrå AB
Erik Järnåkers gata 8, 532 37 Skara
info@wbbab.se.

Mjöl av närproducerad spannmål,
stenmalet råg- och grahamsmjöl

Foder till nöt, svin, häst, får, fågel,
hund, katt och smådjur

Djurtillbehör och bränslepellets

Personlig service i lantlig miljö

Orgavägen 6, 617 31 Skärblacka
Tel: 011-571 51 • www.orgakvarn.se

INOMGÅRDSMEKANISERING

Tillverkning och försäljning

- Stallinredning för nöt, får och gris
- Hästboxar i standardutförande och specialtillverkning
- Utgödslingssystem
- Ventilationsutrustningar
- Vattensystem, koppar och ventiler
- Rör, rördelar, slang och pumpar
- Stort järn- och plåtsortiment
- Försäljning av betongbyggsvaror, spalt och gummimattor
- Stort tillbehörssortiment i lager

Ring eller besök oss!

SIKO® AB

273 98 SMEDSTORP • 0414-51300
info@smisthorp.com www.smisthorp.com

"LIVET BLIR SKÖNT SOM EN ROS
I SIN KNOPP, NÄR GLÄDJEN,
NÄR SÅNGEN FÅR VINGAR.
LILLKALVEN KESAR OCH
DANSAR GALOPP, I HAGEN DÄR
LÄRKSÅNGEN KLINGAR.
GÖKARNA GALA.
ÄRLA OCH SVALA, JAGAR SIN FÖDA
I FLYGANDE FLÄNG.
FRUKTRÄDEN BLOMMA,
FÅREN DE FROMMA, BETA BLAND
BERGEN PÅ SÄLTA OCH ÄNG.
SOLVÄRMEN DALLRAR
KRING HOLMAR OCH SKÅR.
SOMMAR 'N ÄR HÄR."
VALS PÅ ÄNGÖN AV EVERT TAUBE

